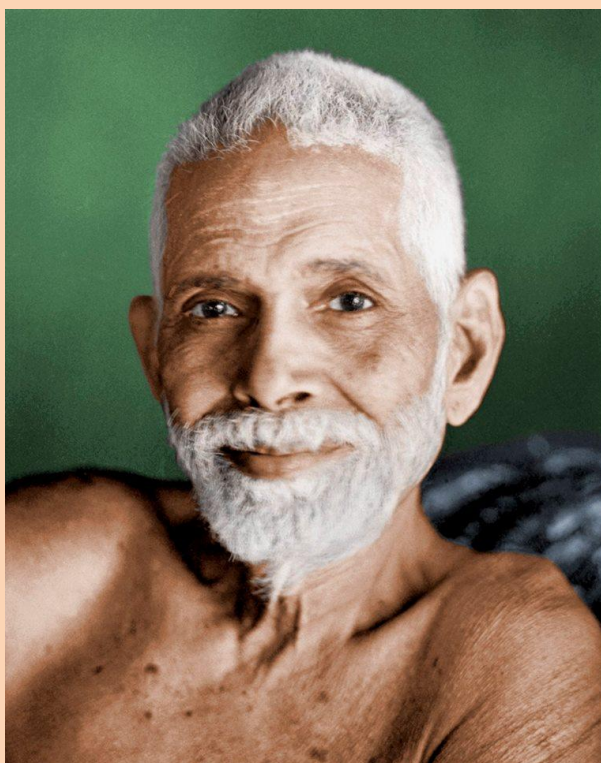

Vzpomínky sádhu na Ramanu Mahárišiho

sepsal sádhu Arunáčala
(major A. W. Chadwick)

Bhagaván Šrí Ramana Maháriši

Z anglického originálu *A Sadhus' Reminiscences of Ramana Maharshi* by sadhu Arunachala,
vydaného v roce 2005 Šrí Ramanášramem (6. vydání), přeložil LH

S laskavým svolením Šrí Ramanášramu zveřejněno na: www.rudolfskarnitzl.cz

© Sri Ramanasramam, Tiruvannamalai, India

ÚVOD

Sádhu Arunáčala (major Alan W. Chadwick) ze Šrí Ramanášramu v Tiruvannamalai je správným příkladem dokonalé oddanosti našemu guruovi – Bhagavánovi Šrí Ramanovi Mahárišimu. Asi před 25 lety jej jméno a věhlas Bhagavána Šrí Ramany Mahárišiho odvěklo z Anglie do Indie (*časový údaj se vztahuje k době psaní úvodu, příjezd majora Chadwicka do ášramu se odehrál 1. 11. 1935 – pozn. překl.*) a poté, co dorazil ke svrchovanému příbytku Bhagavána, se již nikdy nevrátil. (*To je můj svrchovaný domov, odkud není návratu – Bhagavadgíta, kap. XV, verš 6*). Návštěvníci ášramu jej vídají každý den sedávat u samádhi Bhagavána, přesně mezi 8. a 10. hodinou ráno a od 17. do 19. hodiny večer, jako jej dříve vídali sedávat ve staré hale ve fyzické přítomnosti Bhagavána. Díky tomu nám sádhu Arunáčala může mnoho sdělit nejenom o Bhagavánovi a jeho učení, ale také o mnoha událostech, které se v přítomnosti Bhagavána odehrály.

Ášram v angličtině publikoval deníkové zápisky Svámího Rámanánandy Saraswáthího, Šrí Dévarádži Mudaliara a S. S. Cohena. Deník Šrí Rámanánandy Saraswáthího zachycuje hovory s Bhagavánem, uskutečněné v průběhu několika let. Zbylé dva pak líčí události den po dni. Stejným způsobem v této knize popisuje sádhu Arunáčala události, kterých byl svědkem v Bhagavánově přítomnosti, ale zpravidla jen takové, které ještě nebyly zveřejněny v knihách jiných autorů. Cílem této práce je tak doplnit předchozí publikace.

Netřeba říkat, že sádhu Arunáčala líčí své vzpomínky velice přesně a pravdivě, což je důvod, proč bude tato kniha vítána stoupenci Bhagavána, ale i dalšími. Jako autor úvodu si vážím majora Chadwicka jakožto spisovatele, který, třebaže převedl do angličtiny všechna Bhagavánova původní díla a Bhagaván sám tyto překlady pročetl, se přesto rozhodl je ze slušnosti nepublikovat, protože po té, co ášram vydal knihu *Sebrané spisy Bhagavána*, cítil, že to není potřeba.

V loňském roce vydal sádhu Arunáčala knihu *Básně o Ramanu Mahárišim*, za což jsme mu všichni vděční, a nynější *Vzpomínky* tuto vděčnost ještě zvýší. Obsah této knihy není třeba komentovat, protože jakmile se do ní čtenář jednou začte, skončí až na poslední stránce.

Má krátká poznámka může být zakončena upozorněním čtenářů na to, co sám sádhu Arunáčala v doslovu poznamenal na adresu Bhagavána: „I když říkáme, že Mistr je mrtev, ve skutečnosti je tu a je nesmírně živý. Tak nám to slíbil a je tomu tak přesto, že jeho tělo není vidět.“ To je klíč k tomu, proč sádhu Arunáčala tak lpí na místě, kde byl Bhagaván doma. Ať mu Bhagaván žehná!

Tento úvod mohl napsat někdo povolanejší, ale nemohl jsem odmítnout žádost sádhu Arunáčaly. To je také mé jediné vysvětlení pro tato slova.

T. K. Sundaresa Ajer

PŘEDMLUVA

Šrí Rámanánada Saraswátí

Běžný čtenář bude tuto nevelkou knížku považovat za zajímavé a jistě i užitečné čtení. Náročnější čtenář si bude vážit nevtíravého, takřka nezamýšleného podání Bhagavánova učení. Dobrý *sádhak* ocení, jak jednoduše jsou vysvětleny pojmy jako *mája* (iluze), dědičný hřích, *dhjána* (koncentrace), *savikalpa*, *nirvikalpa a sahadža samádhi* (stavy koncentrace mysli). Bez jakéhokoli polemizování je tu jasně vyjevena nejvyšší pravda *Upanišad* a ne jeden hledající při čtení knihy spočine v náručí Skutečnosti. Bhagaván Ramana je největším zázrakem našich živých vzpomínek. Nejenom že Skutečnost žil, ale také ji učinil snadno přístupnou svým žákům, mezi kterými je pan Chadwick – sádhu Arunáčala – jedním z nejpřednějších. Úmyslně říkám nejpřednějším, protože pan Chadwick na své prosté duchovní cestě jasně potvrdil stejné pravdy.

Popis Šrí Ramany je tak živý, kompletní, přesný v detailech a pravdivý, jak jej snad nedokáže podat žádný jiný významný žák.

Samozřejmě že existují i jiné podrobné knihy o Šrí Ramanovi, které ukazují rozmanité plošky drahokamu, kterým Šrí Bhagaván byl. Ale pro čtenáře je tato kniha drahokamem samotným.

Bůh žehnej nenápadnému autoru této malé knihy!

S lítostí oznamujeme, že od prvního vydání knihy v roce 1961 nás opustili sádhu Arunáčala (duben 1962), Svámí Rámanánada Saraswátí (únor 1963) a Šrí T. K. Sundaresa Ajer (únor 1965).

říjen 1966, vydavatel

PÁR SLOV ÚVODEM

A. W. Chadwick

Venkataraman, později známý jako Ramana Maháriši, se narodil koncem roku 1879 a své tělo odložil v dubnu 1950. Stal se velice známým ve svém rodišti – v Tamilnádu, což je součást Indie, a měl mnoho stoupců v Evropě a v Americe.

Byl plně realizovaným mudrcem, což znamená, že si byl stále vědom jednoty s nepopsatelným Svrchovaným. Přesto působil jako obyčejný člověk. Jeho tělo nebylo nijak odlišné od našich, snad jen že bylo více náchylné k nemocem, než jak je tomu u běžného člověka.

Narodil se v malé vesnici vzdálené asi dvacet mil od Madurai. Zde prožil první roky svého života. Po smrti svého otce se pak přestěhoval do Madurai, do domu strýce. Byl to normální chlapec. Rád si hrál, ale o učení se příliš nezajímal, třebaže vykazoval dobrou paměť, pokud měl zrovna zájem o studium. Byl mimořádně silným spáčem a jednou bylo nutné vypáčit dveře v místnosti, ve které spal, aby jej bylo možné vzbudit. Jeho dětští kamarádi tuto neobvyklou vlastnost zneužívali, když jej stáhli z postele, zatímco spal, a odnesli jej a pak jej byli a prováděli různé neplechty, které by si nedovolili, pokud by byl vzhůru. Na svůj věk to byl totiž silný hoch a byl zcela schopný se o sebe postarat. Myslím si, že jeho silný spánek souvisel s jeho budoucím dosažením. Zde se ukazovala děsivá síla jeho koncentrace.

Venkataraman se o náboženství příliš nezajímal, třebaže běžně navštěvoval chrám, jak je to obvyklé pro normálního hinduistického chlapce.

Pro svoji rodinu byl Venkataraman jistým zklamáním. Počítali s ním, že bude úspěšný a získá nějaké vlivné postavení, aby tak pomohl podporovat rodinu. Na tato tvrzení však bylo poměrně brzy. Chlapec byl ještě mladý a snad si mohl uvědomit své povinnosti později. Ale všechny tyto plány do budoucna byly náhle zmařeny. Ve věku šestnácti let prožil v horním patře strýcova domu mimořádný zážitek, který všechno změnil. Poslechněme si, co o něm řekl on sám:

„Ta ohromná změna v mém životě se odehrála asi šest týdnů před tím, než jsem nadobro odešel z Madurai. Stalo se to náhle. Jednoho dne jsem se samotný posadil v prvním patře domu mého strýce. Jako obvykle jsem se těšil dobrému zdraví. Jen zřídka jsem byl nemocný. Byl jsem silný spáč. Když jsem byl v roce 1891 v Dindigulu, u mého pokoje, kde jsem spal, se shromáždilo mnoho lidí a zkoušeli mě vzbudit křikem a bušením na dveře, ale marně. Nakonec se museli do méjí místnosti vlámat a silně se mnou třást, aby mě probrali ze strnulosti. Tento hluboký spánek byl zřejmě důkazem dobrého zdraví. Také jsem míval období noční náměsíčnosti. Mí potměšilí kamarádi, kteří se strachovali mi něco vyvést, když jsem byl vzhůru, ke mně přicházeli, když jsem spal, odvěkli mě na hřiště, kde mě tloukli, fackovali, dělali si, co chtěli a odnesli mě pak zpátky do postele. Po celou tu dobu jsem si

všechno nechal líbit s mírností, pokorou, odpuštěním a netečností, které jsem ve svém bdělém stavu neznal. Když nastalo ráno, neměl jsem na tento noční zážitek žádnou vzpomínku. Ale tyto stavy mě ani v nejmenším neoslabovaly a stěží by se daly považovat za nemoc. Tak tedy, když jsem jednoho dne seděl o samotě, na mém zdraví nebylo nic v nepořádku. Ale náhle se mě zmocnil nezaměnitelný strach ze smrti. Cítil jsem, že umírám. Proč jsem se tak cítil, nelze vysvětlit ničím, co by bylo zakoušeno v těle. Ani já sám jsem si to potom nedokázal vysvětlit. Strach se objevil sám o sobě a zcela mě uzemnil. Cítil jsem, že umírám a ihned jsem přemýšlel, co bych měl dělat. Neměl jsem chuť se radit s doktorem nebo staršími lidmi či snad s přáteli. Já sám jsem musel teď a tady řešit problém.

Úlek ze smrti mě náhle učinil introspektivním či introvertním. V duchu, tedy bez slov, jsem si řekl: ‚Tak tedy smrt přišla. Co to znamená? Co je to, co umírá? Toto tělo umírá.‘ Okamžitě jsem přijal hru na smrt. Natáhl jsem ruce i nohy a držel je strnule jako při posmrtné ztuhlosti. Napodoboval jsem mrtvolu, abych mému dalšímu zkoumání dodal větší skutečnost. Zadržel jsem dech, zavřel ústa a pevně stiskl rty, aby nemohl uniknout jediný zvuk. Ať není proneseno ‚já‘ nebo nějaké jiné slovo! ‚Tak dobře‘, pomyslel jsem si, ‚toto tělo je mrtvé. Mrtvolně ztuhlé bude odneseno na pohřební hranici, kde shoří na popel. Ale jsem se smrtí těla mrtev i ‚já‘? Je toto tělo ‚já‘? Tělo je tiché a nehybné. Přesto však plnou silou vnímám svoji osobnost a dokonce uvnitř sebe, ne však v těle, slyším zvuk ‚já‘. Takže já jsem duch, cosi, co překračuje tělo. Fyzické tělo umírá, ale duch jej překračuje a smrtí nemůže být dotčen. Proto jsem nesmrtelným duchem.‘ Všechny tyto úvahy nebyly pouhým intelektuálním procesem, ale živě ve mně zazářily jako živá pravda, jako cosi, čeho jsem si byl okamžitě vědom, aniž bych musel nějak přemítat. V tomto stavu bylo Já čímsi skutečným, byla to jediná skutečnost a veškerá vědomá činnost, spojená s mým tělem, byla na Já soustředěná. Od té doby až doteď je Já či mé pravé Já (Self) drženo v ohnisku pozornosti se silným uchopením. Strach ze smrti navždy zmizel. Pohroužení do pravého Já pokračuje od onoho okamžiku až do teď. Mohou přijít jiné myšlenky, podobně jako ke hrajícímu hudebníkovi přicházejí nejrůznější noty, ale Já (hudebník) se stále drží základního hudebního motivu, který se všemi dalšími notami kombinuje. Ať už tělo mluvilo, četlo či se zaměstnávalo něčím jiným, byl jsem stále soustředěn na Já. Před touto krizí jsem neměl žádné jasné vnímání sebe sama a ani jsem k němu nebyl vědomě přitahován. Nepociťoval jsem žádný přímý, pozorovatelný zájem o Já. Měl jsem zkrátka jinou povahu. Ale důsledky tohoto nového zvyku byly v mém životě velice brzy pozorovatelné.“

(citováno z knihy *Self-Realization* od B. V. Narasimhasvámiho, kap. 5.)

Od této chvíle to šlo s jeho vztahy s rodinou z kopce. Ztratil sebemenší zájem o učení, a když se očekávalo, že se bude učit, tak jen tak seděl a místo učení hleděl do prázdna.

Pozastavme se na chvíli a zamysleme se nad tím, co se mu přihodilo.

Když ležel na podlaze, přišla k němu smrt. Byla to nějaká jiná smrt, kterou zažil, nežli smrt ega? Ego, samo o sobě, je zcela iluzorní. Tak to říkají buddhisté. Ale připusťme, že i kdyby mělo jakousi existenci, není v ní nic stálého. Ego se neustále mění. Ego se rozhodne, že zítra něco udělá, ale když ten zítřek nastane, ego má na starosti už něco jiného a původní věc

odmítne vykonat. Tak se ode dne ke dni měníme, či spíše se mění ega, se kterými se ztotožňujeme. Ale za každým z nich existuje stálý svědek. Tento svědek ovšem není omezený svědčením činností tohoto malého ega. Je to Svrchovaný Svědek nebo, jak to nazývá Bhagaván, PRAVÉ JÁ (SELF). Existuje pouze jedno jediné pravé Já a je to to jediné a stálé, co existuje. Ale teď není prostor to rozebírat. Více o tom bude řečeno na dalších řádcích knihy.

Takže Venkataraman zemřel. Od té doby, co se to stalo, již neměl žádné jméno. Nikdy nic nepodepsal a ani nepotvrdil, že nějaké jméno je jeho. Lidé mu říkali Ramana a on věděl, že mluví o něm. Ale i když ho nazývali jakýmkoli jiným jménem, přijímal to. Krátce po této události opustil domov, kde zanechal nepodepsaný vzkaz o tom, že odchází.

Venkataraman umírá, ale co přesně se stalo? Zcela převládlo pravé Já. Není pochyb o tom, že tělo Venkataramany a vše, co s tímto tělem lidé spojují, pokračuje, pokud se to těchto lidí týká. Matka mu pořád říká jeho dřívějším jménem, Venkataraman chodí do školy a jí své jídlo, ale ve skutečnosti „on“ už nikdy neztotožňoval „sám sebe“ s čímkoli z toho všeho. Vše pozoroval, jako když se někdo v kině dívá na film, když ví, že to jsou jen obrázky.

S výjimkou seberealizovaných bytostí je jistě těžké tomu porozumět. Na tomto příkladu vidíme, jak je někdo činný, jí, spí a dělá vše, co my, a přesto říkáme, že „on“ nic z toho nekoná. Události se odehrávají, ale on se s nimi neztotožňuje. Je to úplně jiný druh bytosti, ačkoli se v zásadě zdá být stejný jako každý z nás.

Jaký další rozdíl ještě můžeme najít? Vpravdě ten, že nikdo, kromě seberealizované bytosti, nemůže tvrdit, že je seberealizovaná bytost. Tak to Bhagaván prolašoval.

Venkataraman se stal plně realizovanou duší v onom krátkém okamžiku, v pokoji v horním patře domu. Bylo v něm boží vědomí. Od onoho dne byl jeho život – ze světského pohledu – skoro jednotvárný. Brzy poté opustil domov a odešel do Tiruvannamalai, kde se usadil a zůstal po zbytek života. Časem se stal široce známým, ačkoli se slávě vyhýbal, jak jen to bylo možné. Není to tak, že by měl nějakou z protikladných tužeb – být známý, či být neznámý. Seberealizovaná bytost nemá nic takového, jako je touha. Je osvobozená. Události se jen odehrávají. Sláva k němu přišla, protože jeho *prárabdha* (osudem) bylo pomáhat jiným na cestě ke Svobodě, které se Bhagaván trvale těšil.

Když jsem přijel do Tiruvannamalai, měl Bhagaván svůj střední věk už za sebou. Byl široce znám a již 13 let žil v ášramu, známém jako Šrí Ramanášram, na úpatí Arunáčaly. Popisy jeho života a knihy s jeho učením jsou v ášramu snadno dostupné a čtenáři poskytnou kompletní nástin jeho života. A tak tato malá kniha také nemá být ve svém popisu vyčerpávající nebo chronologická.

Nechť jí Bhagaván žehná a snad může být světlem, které doprovodí alespoň pár čtenářů k Jeho nohám.

VZPOMÍNKY SÁDHUA

Do Šrí Ramanášramu jsem přijel poprvé 1. listopadu 1935. O Bhagavánovi jsem se dozvěděl díky knize Paula Bruntona *Tajnosti indické* a ihned se rozhodl, že zde je můj guru. Hned, jak jen to šlo, jsem opustil svůj dům a majetky na Malorce a před konečným odjezdem do Indie jsem ještě na chvíli odjel domů do Anglie, abych tu krátký čas pobyl se svojí sestrou.

Pár let předtím jsem tu a tam cvičil určitou formu meditace, když jsem se večer vrátil z práce (v té době jsem byl zaměstnán v Chile) a cvičil jsem i poté, když jsem nakonec odešel do důchodu a pobýval doma. Tyto meditace byly vlastně téměř shodné s těmi, které jsem se naučil později po příchodu do Tiruvannamalai. Nemohl jsem se srovnat s názorem, že by svět měl být něčím od Boha odlišným, když to byl Bůh, který pouze ze Sebe samotného stvořil svět (musí tu být nějaký začátek a ten vyžaduje Boha stvořitele), nehledě na to, že potom by Bůh nemohl být svrchovaným a všemohoucím Bohem. Usoudil jsem, že samotný hledající musí být Bůh čili, jak říká Bhagaván, pravé Já (Self). Mojí metodou meditace bylo, aby mysl přestala myslet jako jednotlivec a jen spočívala v božství: „Nemysli. Bud!“ Samozřejmě že jsem rozpoznal nebezpečí prázdnoty a netrpěl jsem tak představou, že právě toto prázdno má být dosaženo či že je cílem samo o sobě. Tuto formu meditace jsem střídavě prováděl od roku 1924 až do doby, než jsem přijel do Tiruvannamalai. Ale v tomto období byly i chvíle, kdy jsem vůbec nemeditoval. Žil jsem v přesvědčení, že není možné vést světský život a současně duchovně usilovat. Považoval jsem to za dva protikladné životní směry. V té době jsem neznal pravdu *advaity*, že není možné život takto štěpit, že světský život je stejně tak neskutečný jako duchovní, nebo, pokud je vám to milejší, že oba dva jsou stejně skutečné. Oba způsoby života spadají pod *prárabdha (karman)*, který musí být v každém případě odžit. Ve skutečnosti neexistuje nic takového, jako dobro a zlo, ale jen připoutanost. Činnosti jsou prostě činnosti a špatné je ztotožnění sebe s činností, nikoli činnost sama o sobě. Já jsem však stále věřil ve význam morálky jako takové, bral jsem ji jako naprostou nutnost, takže má meditace nemohla být jiná než křečovitá.

Je nesporné, že do jisté míry, či alespoň zpočátku, to bylo dobré. Pro první kroky na duchovní cestě musí existovat určitá pravidla či nařízení, aby se člověk dokázal soustředit na duchovní práci. Nicméně tato pravidla budou časem mizet jedno po druhém. Zkrátka postupem času jsem dospěl k přesvědčení, že můj postoj je chybný, že jsem měl každý den trochu meditoval, nejlépe brzy ráno.

Není žádných pochyb o tom, že mnou vymyšlená metoda uklidnění a soustředění se na můj podstatný střed, o kterém jsem nabyl přesvědčení, že je to Bůh, se trochu liší od metody hledání pravého Já stálým dotazováním a hledáním Svědka, jak to učil Bhagaván. Byl jsem šťastný, že Pravda ke mně přišla tak snadno. Samozřejmě se to neslo ve smyslu Bhagavánova výroku: „Chadwick byl kdysi s námi, byl jedním z nás. Měl určitou touhu se narodit na Západě

a ta se mu nyní splnila.“ Zdá se, že vzpomínka na učení, získané v předchozím životě, přinesla v tomto životě své ovoce.

Do Tiruvannamalai jsem přijel vlakem brzy ráno. Byl svěží den počátkem zimy a ihned mě zasáhla atmosféra místa. Člověk cítil, že ji může téměř uchopit; tak silné to bylo. Na stanici jsem se setkal s Ganapati Šástrim. Prosil jsem ášram, ať pošle někoho, kdo se se mnou setká a přirozeně jsem si myslel, že on je tou osobu. Vyšlo však najevo, že i když je jedním z lidí žijících v ášramu, není oprávněný k tomu, aby se tu se mnou setkal. Posel, vyslaný ášramem, se nikdy neobjevil, zatímco Ganapati Šástri čekal na někoho jiného. Ale nač se trápit?

Ganapati Šástri byl kdysi místním soudcem a už několik let patřil k oddaným stoupencům Bhagavána. Měl zvláštní náklonnost pro bělochy a přátelil se s každým Evropanem či Američanem, který do ášramu přijel. Je třeba uznat, že pro nově příchozího to mohlo být velmi užitečné.

V ášramu jsem dostal nově postavenou místnost, sousedící se skladištěm potravin, kterou jsem sdílel s Annamalai svámím. Zůstal jsem tu tři a půl měsíce, dokud pro mě nebyla postavená nová chatka na půdě ášramu. V té jsem už bydlel napořád.

Bhagaván se asi v sedm hodin vrátil ze své procházky, kterou po snídani vykonával. Šel jsem do staré haly, abych byl v jeho přítomnosti. Dostal jsem židli, která stála vedle dveří, naproti Bhagavánovi. Na této židli jsem sedával několik měsíců, dokud jsem si neuvědomil, že někteří lidé proti tomu reptají. Tehdy jsem nevěděl, že pro Indy je neuctivé, když někdo sedí na stejné úrovni jako guru nebo se dokonce v jeho přítomnosti posadí na židli. Měl jsem pak značný problém sedět na zemi a mám jej stále, navzdory rokům praxe. Později jsem si vyrobil z bavlněné látky „meditační pásy“, které se křížily na zádech a zvedaly má kolena, takže jsem s touto oporou mohl docela dlouho sedět. Podobné pásy jsou často používané jogíny. Ale ač se to může zdát jakkoli neobvyklé, když jsem vymýšlel své vlastní, neměl jsem o nich žádné ponětí. Bhagaván mi řekl, že jeho otec takové pásy měl, ale na veřejnosti je nikdy nepoužíval. Jednou přišel do haly nějaký chlapec, a když mě viděl meditovat ovinutého pásy, zeptal se Bhagavána: „Proč musí být svázaný?“ Bhagaván, který měl náramný smysl pro humor, se tím velice pobavil. Ale i když na mě tento pás upoutával pozornost, byl jsem natolik žádostivý meditace v Bhagavánově přítomnosti, že jsem jej používal po mnoho let.

Je obtížné pokoušet se o popis mých dojmů, když jsem se poprvé ocitl v přítomnosti Bhagavána. Z jeho přítomnosti jsem cítil nesmírný mír a laskavost. A nebylo to, jako kdybych se s ním setkal poprvé. Zdálo se mi, že ho znám odjakživa. Ani se to nepodobalo obnovení starého přátelství. Jako bych byl vždy s ním, třebaže jsem si toho v té době nebyl vědom. Dnes už to vím.

Navzdory tomu, že Indie a její zvyky byly pro mě zcela nové, tak nic z toho, co se odehrálo v prvních dnech mého pobytu v ášramu, mi nepřipadalo cizí. Bylo to naprosto přirozené. Až později, když už jsem v Indii strávil nějaký čas, jsem si začal uvědomovat, jak byl ke mně Bhagaván v počátcích nesmírně laskavý. Byla to pro mě výhoda. Bhagaván reagoval na lidské pocity. Když jste se chovali zcela přirozeně, bez napětí, pak Bhagavánovo chování bylo

podobné. Tím samozřejmě nemyslím, že by se Bhagaván takto přizpůsoboval nebo že by jeho chování mohlo být jiné než přirozené, pouze nám se to tak jevílo, protože byl jako zrcadlo, které se zdálo odrážet vaše vlastní pocity. Pokud jste byli zdrženliví a bázlivi, Bhagaván působil skoro odměřeně, ale pokud jste projevili zcela přirozenou, všestrannou lásku k jeho přítomnosti, pak s vámi Bhagaván jednal jako s vlastním.

Když jsem do haly vstoupil poprvé, Bhagaván seděl na své pohovce, čelem ke dveřím. Bylo asi sedm hodin a on se právě vrátil ze své procházky po hoře. Uvítal mě svým roztomilým úsměvem a ptal se mě, jestli jsem už snídal a pak mi řekl, abych se posadil. V hale bylo ten den docela dost lidí, i když to bylo ještě nějaký čas před tím, než se zástupy návštěvníků staly obvyklým rysem ášramu. Ten den musel být nějaký hinduistický svátek, protože po skončení *púdži* se přinesl zapálený kafr, což se dělalo jen výjimečně, a také se v přítomnosti Bhagavána zpívala *Na Karmana*. Bhagaván se mnou rozprávěl celé dopoledne, dokud nebyl čas na oběd. Položil mi mnoho otázek, které se týkaly mě a mého života. Všechno působilo zcela přirozeně. Později jsem zjistil, že Bhagaván obvykle vítá příchozí návštěvníky letmým pohledem, pronese pár poznámek a pak zůstane tichý, nebo čeká, až se mu příchozí svěří se svými pochyby a otázkami, na které může odpovídat. Častokrát se i zdálo, že nevnímá, že někdo vstoupil do haly. Bylo to však jen zdání, protože Bhagaván byl vždy při plném vědomí.

Bhagaván měl velký zájem dozvědět se něco o Bruntonovi. Potkal jsem Bruntona v Londýně a zjistil jsem, že se za pár měsíců bude vracet do Indie. Mělo to být poprvé od vydání jeho knihy *Tajnosti indické*, co bude opět v ášramu. Brunton měl od Bhagavána zcela jistě božské vnuknutí, aby na západě šířil jeho učení, nebo alespoň přinejmenším povědomí o Bhagavánově existenci. Bezpochyby napsal později spoustu hloupostí a byl to plagiátor první třídy, ale mnoho lidí se dostalo k Bhagavánovi díky jeho knize a byli mu vděční za popud, kde najít svého gurma.

Vždy jsem pociťoval, že kapitoly v jeho knize, které se přímo týkají Bhagavána, jsou bezpochyby inspirované přímo Bhagavánem. Není žádných pochyb o tom, že Brunton měl Bhagavána vždy v lásce a měl k němu nesmírnou úctu, třebaže měl spory s ášramem a v jeho pozdějších knihách lze najít nějaké malicherné poznámky o Bhagavánovi.

Bhagaván zajisté přinesl západu neobyčejné poselství a západ si toho nesmírně cení. Bhagavánovy čistě racionalistické argumenty a jeho učení oproštěné od sentimentálnosti, to vše bylo nesmírně působivé. Bhagaván nikdy nekázal a ani nevytvářel zákony. Vždy se soustředil na to, aby se hledající stáhl zpět do sebe sama. Bhagaván hledajícím vysvětloval, že výsledek je dán jejich snahou, že guru může na cíl jen ukazovat a hledajícího doprovázet, ale nemůže nikomu dát uvědomění pravého Já.

Po jednom nebo dvou dnech Bhagaván kohosi poprosil, aby mi dal kopii knihy: *Kdo jsem já?* a řekl mi, ať ji studuji. Kniha obsahuje podstatu Bhagavánova učení. A i když byla sestavena v době, kdy bylo Bhagavánovi pouhých 21 let, nikdy nemusela být pozměněna. Když Bhagaván odpovídal na otázky, dokázal hovořit o nejrůznějších filozofiích a objasnit

nejrůznější duchovní systémy, ale všechno jeho učení a všechny jeho pokyny pro *sádhanu* (duchovní cestu) jsou shrnuty v *Kdo jsem já?*. Z pohledu Bhagavána, všechno ostatní, co napsal, bylo objasněním či rozvedením učení pro ty, kdo nebyli spokojeni s jednoduchostí a s přímým výkladem této drobné knihy. Bhagaván vždy trval na tom, že kniha má být prodávána tak levně, aby byla k dispozici i nejhudším a původně stála ani ne polovinu *anna*.

Tato znamenitá drobná knížka obsahuje jedny z prvních Bhagavánových pokynů, které napsal asi roku 1902, v době, kdy nemluvil. Pokyny jdou přímo z jeho vlastní zkušenosti a nejsou nijak ovlivněny četbou různých *Upanišad* či jiných svatých spisů, které se později k Bhagavánovi dostaly spolu se žádostí o jejich vysvětlení. Při pozdějším čtení těchto knih si Bhagaván uvědomil filozofický význam toho, co se mu přihodilo, a byl tak schopen dát své zkušenosti do souladu s hinduistickou tradicí. Ale v této knize máme jeho učení z první ruky a nezkrmené. Nalezneme tu opravdovou podstatu učení a naučíme se vše, co je nezbytné. Víc není potřeba.

Ptal jsem se Bhagavána na rané období jeho života, kdy se uvádí, že držel *mounam* neboli slib mlčení. Bhagaván mi řekl, že žádný takový slib nedal, ale když žil v chrámu (*v chrámu v Tiruvannamalai – pozn. překl.*), seděl chvíli vedle *sádhu*, který tento slib držel, a pozoroval, že to přináší výhody, protože okolní zástupy lidí *sádhu* nijak neobtěžovali a ani on je. Aby si usnadnil život, předstíral to samé. „Nebyl to slib, jen jsem mlčel. Když bylo potřeba, mluvil jsem,“ vysvětlil Bhagaván. Ptal jsem se jej, jak dlouho to trvalo. „Asi dva roky,“ odpověděl.

Lidé vyprávěli o intenzivním *tapasu* (duchovním úsilí), který vykonával, ale tento *tapas* je stejně smyšlený, jako jeho *maunam*. Nikdy nevykonával *tapas*, neměl to zapotřebí. Jeho seberealizace, dosažená v horní místnosti strýčkova domu v Madurai, byla definitivní. Nebylo třeba už ničeho dalšího.

Tehdy byl teprve chlapcem, a tak trvalo nějaký čas, než dozrál ke své současné všeobjímající realizaci, kdy ona realizace drží jak jeho, tak i všechny ostatní. To je dokonalost – *púrna*. Proto jen vyhledával tichý kout, kde by nebyl rušen a kde by se těšil z blaženosti. Popravdě – již tehdy dospěl do stavu, kdy jej nic nemohlo vyrušovat. Nad něco takového byl povznesen. Místní chlapi na něj házeli kameny a zlobili jej, ale pro něj to bylo bezvýznamné. Nebyl však v bezvědomí. Bhagavánova realizace nebyla nějakým beztvarým prázdňem. Jevy před ním setrvaly. On však věděl, že to jsou jen jevy a nebyl jimi oklamán tak, aby si myslel, že jsou skutečné. A zde, předpokládám, se nachází jeho naprostá lhostejnost ke světu. Buď jak buď, vše to byl sen. Tak proč v něm něco dělat? Jen někde seděl a těšil se z pravého Já. Co tedy vlastně znamená jeho učení a pomoc ostatním, když zde nebyli žádní ostatní? Navíc, pokud žil ve světě, což se zdálo být jeho *karmanem*, pak předtím, než mohl jiným pomáhat, musel tuto realizaci sladit se světem, ve který však ve skutečnosti nevěřil. A to muselo zabrat nějaký čas. Tím se vysvětluje jeho zdánlivý únik, třebaže hovořit o úniku v souvislosti s realizovanou bytostí je protimluv, protože pro takovou bytost neexistuje nic, před čím by měla unikat.

Až po určité době mu lidé nosili knihy a prosili jej, aby jim k nim podal výklad. Bhagaván v knihách našel popis toho, co se mu přihodilo. Byla v nich zachycena jeho vlastní realizace.

Byl to pro něj objev. Nevěděl, že to, co se stalo jemu, se dříve přihodilo i jiným lidem. A nejenom, že se jim to přihodilo, ale že to bylo jimi vědomě hledáno a také zaznamenáno.

Bhagaván byl zcela ponořený do skutečnosti, čímž vynikla mimořádná lhostejnost k jeho tělu. Sotva kdy, pokud vůbec, se koupal. Jeho vlasy se smotaly v jednu splepenou hromadu. Jednoho dne jej spatřila jakási stará paní, která byla jeho zanedbaným vzhledem tak šokovaná, že přinesla vědro vody a mýdlo a umyla mu hlavu, jako by se jednalo o kamennou sochu. Bhagaván zůstal v klidu, i když si byl úplně vědom, co se děje. Bhagaván mi vyprávěl, že to byl nevšední zážitek, ale že dotyčné paní nedělalo žádný problém jeho vlasy rozmotat. Jakmile je namydčila, roztřásla je a hned je byla schopná česat.

Bhagaván byl stejnou měrou netečný i k tomu, co jedl. Kdysi mu nějaký sádhu podal plný šálek *abišhékam* (*nápoj/tekutina pro hinduistické obřady – pozn. překl.*), který byl použitý na pomazání sošky božstva Subramaniam a který obsahoval kurkumu, banány, mléko a plody mýdelníků. Bhagavánovi to stačilo. Nicméně v pozdějších letech se zdálo, že Bhagaván dává určitému jídlu přednost, třebaže sám prohlašoval, že mu všechno jídlo chutná stejně. Musí tomu tak být, protože pro *džánina* není tělo skutečným, jelikož se s ním neztotožňuje. Samozřejmě, že o něm ví. Ale bere jej jen jako část celkového snu, který nenáleží výhradně jemu. Tomuto tělu říkáme Bhagaván a myslíme si, že je to on. Ale je pro nás požehnáním, že skrze tuto formu jsme schopni jej spatřovat jako našeho gurua, být mu nablízku a přijímat tak jeho Milost.

Druhou knihou, o které mi Bhagaván řekl, abych si ji přečetl, byla *Seberealizace* od B. V. Narasimha Svámího. I přes její amatérský sloh a způsob, jakým byla napsaná, je to hlavní a zásadní kniha o životě a učení Bhagavána. B. V. Narasimha Svámí si dal nesmírnou práci, aby sesbíral mnohá fakta a detaily z Bhagavánova života a zaznamenal je. Nikdo jiný se do takého díla, jaké B. V. Narasimha Svámí vykonal, nepustil a nikdo ani nic podobného nestvořil. Další lidé, kteří psali o životě Bhagavána, již měli přístup k této knize, mnohé z ní čerpali a často měnili její vlastní slova. Bez této knihy bychom o raných letech Bhagavánova života nic nevěděli. B. V. Narasimha Svámí odvedl úžasnou práci a myslím, že se mu nedostalo zaslouženého ocenění.

V této knize najdeme první zaznamenané učení, které tehdy Bhagaván poskytl různě zaměřeným stoupencům. Zvláště zajímavé jsou pokyny dané Humphreysovi, mladému policistovi, který přišel k Bhagavánovi v roce 1911. Pokud je známo, byl to první Evropan, který Bhagavána navštívil, nebo alespoň první, který o tom zanechal zprávu. Humphreys nám zanechal nádherné svědectví o Bhagavánovi z jeskyně Virúpakša. Toto učení je konečné a je inspirací všem, kteří přišli po něm. Vždyť kdo jiný zaznamenal prohlášení Bhagavána: „Dávám vám tyto pokyny, jako je guru dává žákovi.“? Mezi touto dvojicí bylo zajisté nějaké zvláštní spojení. Jednou někdo v hale prohlásil, že se nedávno s Humphreysem setkal a že Humphreys popíral, že by mu byly Bhagavánovy pokyny nějak k užitku. Vše, co k tomu Bhagaván řekl, bylo: To je lež.“ Celá záležitost byla bezpochyby jen zlomyslností.

První otázka, kterou jsem Bhagavánovi položil, byla, proč Kristus křičel z kříže. Byl dokonalým *džňáninem*, a tak byl zajisté lhostejný ke všemu utrpení. Bhagaván vysvětlil, že i když *džňánin* navždy dosáhl osvobození a neexistuje pro něj něco takového, jako je utrpení, u některých se může jevit, že cítí bolest. Je to však jen reakce těla. Reakce těla stále trvají. *Džňánin* i nadále jí a vykonává všechny své přirozené potřeby. Utrpení je zřejmé jen pro diváka a na *džňánina* nepůsobí, protože ten už neztotožňuje pravé Já s tělem. *Džňánin* žije nad vším takovým v transcendentním stavu.

Kromě toho, pro *džňánina* je nepodstatné kde a kdy odchází z těla. U některých se při odchodu z těla zdá, že trpí, zatímco jiní mohou odejít v *samádhi*, dokonale nevědomí vnějšího světa, a další prostě v okamžiku smrti zmizí lidem z pohledu. Těchto pár slov je jistě zajímavých se zřetelem k tomu, co se odehrálo v případě Bhagavána v jeho posledních dnech. Zdálo se mimo vši pochyby, že strašlivě trpí. V noci, když se domníval, že jej nikdo nemůže slyšet, ležel na své pohovce, nařikal a sténal. Tehdy bylo vskutku obtížné chápat, že jako *džňánin* nevnímá bolest stejným způsobem jako my, ale že ji vidí jako cosi od něj oddělené, jako sen, na který jen nahlíží. Když umíral Milarepa (*tibetský světec a jogín – pozn. překl.*), ptali se jej, zda necítí bolest, protože jeho muka byla naprosto zřejmá. „Ne,“ odpověděl, „ale bolest tu je.“ Jistě tu byla bolest pro tělo. Pokud se člověk s tělem ztotožňuje, cítí ji a ztotožňuje se s touto bolestí. Ale pro *džňánina*, který vždy vnímá tělo jako cosi od něj oddělené, je bolest jen zakoušením mimo jeho skutečnost. Bolest tu je, ale jaksi není jeho.

Po krátkém čase stráveném v ášramu, když jsem už začínal poznávat, jak to v něm chodí, jsem zjistil, že nejprůhodnějším okamžikem pro zastižení Bhagavána samotného, je jedna hodina odpoledne, když se vrací z Arunáčaly. Každý, kdo mohl, se vytratil, aby si užil polední siestu, s výjimkou jednoho sloužícího, jehož povinností bylo zůstat s Bhagavánem pro případ, že by něco potřeboval. Tehdy ještě nebyla v ášramu zavedena elektřina, takže nad Bhagavánovou pohovkou byl zavěšený vějíř, který se líně pohyboval, poháněný ospalým sluhou, který by sám nejraději zmizel a prospal se. Tehdy jsem přebíral jeho povinnost a nechal ho jít za ostatními, posadil jsem se blízko Bhagavánovy pohovky a rozmlouval s ním. Během těchto hodin mi Bhagaván dával pokyny a tento klidný čas, strávený s ním, byl ze všeho nejcennější. Bhagaván uměl dost anglicky na to, aby si četl noviny a aby mi rozuměl, pokud jsem mluvil pomalu. Pokud byla odpověď krátká nebo se stačilo zmínit o nějaké knize, pak mi Bhagaván odpovídal. Když se ukázalo, že je odpověď složitější, Bhagaván čekal až do odpoledne, kdy se obrátil na nějakého anglicky mluvícího Tamilce, aby odpověď tlumočil.

V prvních dnech mého pobytu jsem bydlel ve velké místnosti, sousedící se skladem ášramu. (*Místnost stojí dodnes a je označená původní plechovou cedulí „guest room“. Ubytovacím účelům už neslouží. Pozn. překl.*) Bhagaván míval ve zvyku mě zde často navštěvovat, obvykle kolem desáté hodiny dopoledne, když chodil na procházku. Když nečekaně vcházel do místnosti, říkal mi, ať se nenechám rušit a ať pokračuji v práci, ať už to bylo cokoli. V této době jsem byl obvykle něčím zaneprázdněn. Lidé považovali za vhodné se postavit, když Bhagaván vstoupil do místnosti. Nevěděl jsem to, a tak jsem zůstal sedět

a pokračoval jsem v tom, co jsem zrovna dělal. Nyní si uvědomuji, že na to indiští stoupenci pohlíželi jako na ohromnou nezdvořilost, ale mělo to svoji výhodu. Když se člověk při příchodu Bhagavána postavil, nebo to vypadalo, že je příchodem nějak vyrušován, Bhagaván už k němu později nikdy nepřišel, aby jej nevyrušoval. Tak byl ohleduplný. Ale když člověk pokračoval v práci, Bhagaván se k němu posadil a vyprávěl si s ním zcela přirozeně a bez formalit, které obvykle v hale vládly. Neměl jsem vůbec ponětí, jakého štěstí a výsad se mi dostalo těmito bezesporu cennými návštěvami. Bhagaván klidně zvednul moji peněženku, nezúčastněně z ní vše vytáhnul – fotku, členskou kartu a cokoli, co tam bylo – prohodil ke každému předmětu nějakou poznámku a zeptal se na něj. Mohlo se to zdát nepříjemné, ale naštěstí v peněžence nebylo nic pochybného. Ne že by to měl Bhagaván v úmyslu. Pro něj nic takového, jako problematický předmět, neexistovalo.

Vždy jsem se zajímal, jak to bylo se svatým Pavlem, který byl silně ortodoxním židem, nenáviděl Krista a pronásledoval křesťany. Pak prožil ohromnou zkušenost cestou do Damašku, kdy se mu zjevil Kristus, a poté se i on sám stal horlivým křesťanem. Proto jsem se na to jednoho dne Bhagavána zeptal.

Bhagaván odpověděl, že svatý Pavel neustále myslel na Krista a na křesťany. Nikdy je nedostal z mysli. Takže když se po svém zážitku vrátil do osobního vědomí, ztotožnil své poznání s touto převládající myšlenkou. Bhagaván k tomu uvedl jako příklad příběh o Ravanovi. Ravana nenáviděl Rámu (*boží vtělení – pozn. překl.*), nikdy na něj nepřestal myslet. I když umíral, byl Ráma prvořadou myšlenkou v jeho mysli, a tak Ravana realizoval Boha. Není to otázka lásky nebo nenávisti, je to jen otázka toho, co je v onom okamžiku v mysli. Lidé posuzují činy jiných lidí jako dobré, nebo špatné. Záleží však jen na samotném konání, a ne na tom, jak se skutek jeví. Celé tajemství spočívá v tom, zda jsme, nebo nejsme ztotožnění s našimi činy. Člověk, který svůj čas věnuje dobrému konání, může být k němu mnohem víc připoután než, řekněme nějaký bandita ke svým loupežím. A ten, kdo první odhodí veškerou připoutanost, také dříve realizuje.

Dobro a zlo se nakonec vyjeví jen jako relativní okolnosti. Sebezkoumání vlastně není nic jiného než odložení *vásán*. Dokud zůstává i jen jediná *vásana*, dobrá či špatná, tak do té doby musíme setrvat mimo realizaci.

Připomíná mi to událost, která se odehrála v době oslav padesátého výročí příchodu Bhagavána do Tiruvannamalai. Tehdy Bhagaván poukazoval na to, že je dobré nechat *vásany*, aby se projevily. Je zbytečné je potlačovat a dovolit jim tak, aby uvnitř nashromáždily svoji sílu. Nakonec by se projevily zhoubné důsledky takového konání.

Jeden ze starých stoupenců Bhagavána působil velké problémy a potíže tím, že na sebe neustále upozorňoval a vyzdvihoval svoji důležitost. Nakonec si správce ášramu šel o tom soukromě pohovořit s Bhagavánem a ptal se jej, co by s tím měl udělat. Bhagaván beze slova naslouchal, a když správce dohovořil, poznamenal: „Ano, to je jeho *vásana*. Je prospěšné ji nechat vyjít ven.“ A to bylo vše. Bezesporu výborná filozofie, byť pro správce poněkud neútesná.

V knihách se západní filozofií lze číst o lidech, kteří měli záblesky osvícení. Mnoho z těch zkušeností sesbíral a publikoval dr. Burke. Ale zatímco realizace Bhagavána byla trvalá, v případech popisovaných dr. Burkem tomu tak nebylo. Nikdy se nejednalo o nic jiného, než o dočasné záblesky, trvající nanejvýš půl hodiny. Efekt těchto záblesků může trvat několik dní, ale vždy se časem vytratí. Zeptal jsem se Bhagavána, čím to je a on mi vysvětlil, že to co přichází jako blesk, také jako blesk mizí. Ve skutečnosti se nejedná o zážitek seberealizace, ale o vesmírné vědomí, v němž spatřují vše jako jediné a kde rozpoznávají svoji totožnost s přírodou a vesmírným srdcem. V hinduismu se to nazývá *mahat*. Dokonce i během této zkušenosti zde zůstává stopa ega a vědomí těla, když obojí patří tomu, kdo má vizi. Tento klamný pocit já však musí zcela zmizet, protože ono je omezením, které tvoří svázanost. Osvobození je konečné uvolnění od klamného pocitu já.

Bhagaván byl velice nádherná bytost. Zářil viditelným světlem či aurou. Měl ty nejjemnější ruce, jaké jsem kdy viděl, a jen s nimi dokázal vyjádřit téměř totéž, co jiný slovy. Jeho rysy byly pravidelné a slavným se stal jeho zázračný pohled. Čelo bylo vysoké a klenuté, nejvyšší, co jsem kdy spatřil. Tento tvar je v Indii znám jako „kopule moudrosti“ a zde tomu tak přirozeně bylo. Tělo měl Bhagaván dobře stavěné a byl jen střední postavy, ovšem jeho osobnost byla tak dominantní, že na něj člověk nahlížel jako na vysokého muže. Měl nesmírný smysl pro humor, a když hovořil, úsměv zpravidla nikdy neopouštěl jeho tvář. Znal mnoho vtipů a byl to vynikající herec, takže mohl vždy zahrát hrdiny jakéhokoli příběhu, o němž hovořil. Když bylo vyprávění velmi dojemné, pak byl Bhagaván plný emocí, neschopen pokračovat. Pokud k němu přišli lidé se svými rodinnými příběhy, smál se, když byly veselé, a plakal, pokud byly truchlivé. Takto se zdálo, že opětuje emoce druhých lidí. Nikdy nezvýšil svůj hlas, a pokud se příležitostně zdál rozhněvaný, nebylo to na jeho klidu nijak patrné. Pohovoříte-li si s ním bezprostředně poté, bude odpovídat klidně a naprosto nevzrušeně. U ostatních lidí účinek rozhněvání setrvá po nějakou chvíli, dokonce i poté, co jeho příčina zmizí. Všichni potřebujeme určitý čas, abychom znovu nabyli svůj klid, ale u Bhagavána nevyvolával hněv žádnou reakci.

Bhagaván se nikdy nedotýkal peněz. Ne že by si je protivil. Věděl, že pro účely každodenního života jsou nutné. Ale nikdy neměl žádnou potřebu peněz a nejevil o ně zájem. Peníze a dary do ášramu přicházely. Dobře, bylo to v pořádku. Vedení ášramu je potřebovalo, aby bylo schopno o ášram pečovat. Ale Bhagaván si s tím nedělal žádné starosti a ani po lidech nepožadoval, aby dary přinášeli. Přinášel je Bůh.

Lidé o Bhagavánovi říkali, že nikdy nemluvil. Ale stejně jako u mnoha dalších pošetilých historek o něm, ani toto není pravda. Nemluvil zbytečně a jeho zjevné mlčení jen ukazovalo, kolik pošetilého tlachání je mezi námi. Bhagaván vždy upřednostňoval jednoduchost a rád sedával na podlaze. Ale byl mu vnucen gauč, který se stal jeho domovem po většinu hodin z celého dne. Pokud mohl, tak nikdy nedovolil, aby mu kdokoli poskytl nějakou výhodu. A v jídelně byl v tomto neoblomný. Dokonce, i když mu byl podáván nějaký lék nebo užívání, chtěl se o něj podělit s ostatními. „Je-li to dobré pro mě, pak to musí být dobré i pro ostatní,“ argumentoval Bhagaván a nechal lék roznést po jídelně.

Několikrát během dne se Bhagaván chodíval projít na Arunáčalu a pokud bychom mu zde na zemi mohli přisoudit nějakou připoutanost, pak by to byla připoutanost k Arunáčale. Miloval ji a říkal, že je Bohem. Tvrdil o ní, že je špičkou duchovní osy země. Musí tu být, tvrdil, ještě další hora, odpovídající Arunáčale, a to přesně na protilehlé straně zeměkoule. Ta představuje druhý konec osy. Byl si tím tak jist, že mě jednoho večera přinutil donést zeměpisný atlas a podívat se, jestli tomu tak je. Podle atlasu jsem našel protilehlý bod v moři, několik set mil od pobřeží Peru. Ale zdálo se, že o tom Bhagaván pochybuje. Vysvětlil jsem, že by tam mohl být nějaký ostrůvek nebo podmořská hora. Několik let po odchodu Bhagavána z těla, jeden anglický návštěvník Ramanášramu vyprávěl příběh o údajném místě v Andách – na téže zeměpisné šířce – které má být střediskem nesmírné, tajuplné síly. Později jsem zjistil, že i když tam začalo působit jisté středisko (*zřejmě myšleno nějaké seskupení zájemců o spiritualitu – pozn. překl.*), rozpadlo se. Později jsem o něm slyšel od jiného člověka, který praktikuje meditace v osamělém regionu And, v Ekvádoru. Takže se zdá, že v této části země existuje nějaká neznámá přitažlivá síla. Země není přesná koule a mapy také nebudou úplně dokonalé, takže nejsme schopni druhý bod osy přesně určit. Není vyloučeno, že toto místo je v této části světa, a to by odpovídalo tomu, co říkal Bhagaván. Nemohl jsem tuto záležitost probrat s Bhagavánem, protože se to celé stalo až léta po jeho odchodu a do té doby jsem neměl žádné náznaky toho, že by se v této části země něco odehrávalo. Před mnoha lety jsem tuto část země dost procestoval, ale nikdy jsem se nesetkal s ničím, co by mě přimělo si myslet, že by zde mohla existovat významná duchovní centra.

Určití lidé věřili, že Bhagavána je možné přesvědčit, aby konal proti své vůli, nebo aby změnil svůj názor. Podle nich, když hodně lidí Bhagavána o něco požádá, pak musí dělat to, co chtějí. To je samozřejmě naprostá hloupost. Nikdo na zemi nedokázal Bhagavána přesvědčit či přimět k tomu, aby něco udělal. Vzpomínám si na jeden názorný příklad. Jistí stoupenci vykonávali v ášramu, v bráhmanské škole *Védapatasala*, rituál *upanajána* (odívání bráhmanských chlapců posvěcenou šňůrkou). Kolem 10 hodiny procházel kolem Bhagaván, který mířil do kravského chléva. Rodiče jednoho chlapce vyšli ven a požádali jej, aby šel dovnitř a na pár minut se obřadu zúčastnil. Neexistoval žádný zjevný důvod, proč by tak neměl učinit a Bhagaván často podobné věci dělával. Přesto se tentokrát z nějakého důvodu ani nenamáhal odpovědět a pokračoval dál. Když se vracel, znovu jej prosilo množství lidí, aby jen na chvíli vešel dovnitř, ale on odmítnul. To bylo typické. Buď něco udělal, nebo neudělal. Nebylo možné jej přemluvit.

Bývalo zvykem příslušníků ášramu i návštěvníků, že pokud se chtěli někam vypravit, nejdříve se snažili získat Bhagavánův souhlas. Ovšem způsob, jakým to obvykle dělali, byl směšný. Přišli do haly, vykonali prostraci a řekli: „Chystám se jet do Madrásu,“ nebo jinam, kam zamýšleli. Bhagaván jen prohodil: „Ano,“ ale občas jen mlčel. Stoupenec pak odešel se slovy, že má Bhagavánovo svolení. Pokud jste Bhagavánovi poskytli kladné sdělení, Bhagaván jej přijal tak, jak bylo. Když jste řekli: „Zamýšlím jíst masitou stravu,“ Bhagaván jen přikývl, přijal vaše sdělení, vyslechl vaši řeč a byl s ní srozuměn. Ale to ani v nejmenším

neznamenalo, že ji schválil. Ale pokud jste se místo toho jasně ptali na svolení, pak to bylo něco jiného. Mohl vám dát svolení, nebo zůstat v tichu. Když mlčel, tak to nepochybně nemohlo být tlumočeno jako souhlas.

Jednoho večera jsem se zeptal na souhlas k odjezdu do Pondičery. Bhagaván se zeptal: „Proč?“ Odpověděl jsem, že mě trápí jeden zub a že to chci konzultovat se zubařem. Protože Bhagaván mlčel, nic jsem nepodnikal. O pár dní později mi řekl: „Myslel jsem, že jste odjel do Pondičery, ale vy jste stále zde.“ „Vždyť jste mi nedal svolení,“ odpověděl jsem. Bhagaván mlčel. To naznačovalo, že se můj problém vyřeší sám od sebe. Cosi, co bylo zaseklé v dásni, se uvolnilo a pak už nebylo zubaře třeba. O pár měsíců později jsem měl znovu problém s jiným zubem. Když jsem Bhagavánovi sděloval důvody a žádal o svolení k odjezdu, Bhagaván okamžitě odpověděl: „Ano, jedte!“ Tentokrát se ukázalo, že odjezd byl nezbytný.

Jindy zase lidé říkali, zřejmě aby si pro sebe omluvili způsob, kterým se odporoučeli, že vám Bhagaván vlastně nikdy neřekne, ať jdete či nejdete. Už jsem psal, že to byl naprostý omyl. Pokud jste rozhodně čekali na odpověď či odmítnutí, Bhagaván vám sdělil, co máte udělat.

Otec mého sloužícího, žijící v Malabaru, byl nemocný, a tak ten muž chtěl odjet a otce navštívit. Jelikož mi bylo nepříjemné zůstat bez něj v ášramu, řekl jsem mu, že bych jel navštívit nemocného otce s ním, pokud mi dá Bhagaván svolení. V zadní části mé chatky jsme měli dveře, které vedly do Palakottu, do háje sousedícího s ášramem. Tyto dveře byly obvykle zamčené. Občas se nám poštěstilo, že se tudy vracel Bhagaván ze své polední procházky a navštívil můj pokoj. Můj sloužící se tudy vydal za Bhagavánem, všechno mu vysvětlil a požádal o svolení k odjezdu pro nás pro oba. Bhagaván to připustil. Ale sloužící mu řekl, že to nestačí, pokud nevstoupí a samotnému mi neřekne, že mohu jet. Tak se mu podařilo dostat Bhagavána skrze tyto dveře do mé místnosti. Bhagaván mi řekl: „Raman chce odjet a navštívit svého otce.“ „Ano,“ odpověděl jsem bez dalšího komentáře. Když Bhagaván odcházel, otočil se ke mně a pravil: „Ano, jedte do Varkaly. Bude tam chladněji.“

Při jiné příležitosti mi Bhagaván dal přímý pokyn. Činnasvámí, vedoucí ášramu a bratr Bhagavána, měl starý policejní revolver. Revolver byl uložený ve velkém skladišti. Činnasvámí byl přesvědčen, že pouhé držení zbraně zcela zastraší všechny zloděje a lupiče, kterých se nesmírně obával. Aby na tento revolver získal povolení, použil mé jméno. Domnívám se, že ta zbraň byla k ničemu a pravděpodobně by explodovala, pokud by vůbec dokázala vystřelit. Ale v ášramu pro ni nebylo žádné střelivo, takže toto nebezpečí nehrozilo. Nicméně Činnasvámí chtěl, abych to byl já, kdo bude oficiální vlastník, ale odmítl jsem. Řekl jsem, že jsem z armády už před lety odešel, stal jsem se *sádhuem* a nemám nejmenší chuť mít co do činění se střelnou zbraní. Ale Činnasvámí byl naprosto neodbytný. Poslal do mého pokoje řadu lidí, aby mě přemlouvali a kdykoli mě zahlédl, začal o věci hovořit. Nakonec jsem v zoufalství prohlásil, že bychom se mohli poradit s Bhagavánem. Činnasvámí tento nápad vůbec nepřijal. Odjakživa měl z Bhagavána respekt a nikdy za Bhagavánem osobně nechodil, třebaže tak mohl učinit. V tomto případě si myslel, že by za svůj nápad mohl dostat výtku. Ale nakonec se musel podvolit. Takže jsem se jednoho večera vydal na Arunáčalu, abych se

setkal s Bhagavánem, vracejícím se z večerní procházky. Všechno jsem mu vysvětlil a zeptal se jej, co bych měl dělat.

„Nemohl byste mít zbraň na policii ve vašem pokoji?“ zeptal se Bhagaván. „Samozřejmě,“ přisvědčil jsem. „Tak to tak udělejte,“ nařídil Bhagaván. Když si Činnasvámí vyslechl výsledek rozhovoru, vůbec tomu nedokázal věřit. Jak Činnasvámí prohlásil, Bhagaván takovýmto způsobem nikdy nikomu příkazy nedával. Ale protože Činnasvámí se mnou vyslal dalšího člověka, aby na mě dohlédl, a tato osoba mu to potvrdila, neměl Činnasvámí na vybranou, než připustit pravdivost toho, co jsem řekl. Revolver nakonec nebyl nikdy zapotřebí. Jen jednou se dostal do ruky. To když byl po několika letech odevzdán policii, protože byl v ášramu zcela zbytečný.

Z toho všeho vyplývá, že pokud jste záležitost podali vhodným způsobem, Bhagaván mohl žákovi poradit, nebo dokonce přímo říci, co má dělat, třebaže by to většina lidí, kteří jej o něco žádali, popřela. Prostě to nikdy nezkoušeli správným způsobem, anebo, což je pravděpodobné, vůbec neměli v úmyslu získat Bhagavánův souhlas. Tak klamali sami sebe, že nějak získali povolení dělat, co měli v úmyslu.

Ganapati Šástri zařizoval schůzky s lidmi ze západu. Zval je k návštěvám ášramu, a když měli přijet, vytratil se s tím, že musí něco zařídit. Dal jim odkaz na mě, že se o ně postarám. Ovšem nikdy mě neinformoval, co udělal, takže jsem býval zcela překvapen cizinci, kteří se tu náhle objevili a obrátili se na mě.

Tak tomu bylo v případě jednoho Holanďana, jehož jméno jsem zapomněl. Cestoval po Indii spolu s technikem a dodávkou plnou přístrojů, aby zaznamenal nahrávky klasické indické hudby. Domnívám se, že za tímto účelem získal stipendium z Oxfordu. Nikdo z nich se o Bhagavána nijak nezajímal, třebaže na chvíli poseděli v jeho přítomnosti. Jediné, pro co opravdu přišli, bylo pořídit nahrávku zpěvu *Sámvédu*. Zde se oba dozvěděli, že těch, co umí *Sámvédu* zpívat je jen pár a že jsou ortodoxnější než ostatní *bráhmani*. Zdálo se, že Ganapati Šástri onomu Holanďanovi slíbil, že by neměl být problém nalézt, co hledá, pokud přijede do Tiruvannamalai. Ovšem v tom jsem mu nemohl nijak pomoci. Po mnohém vyptávání nakonec našli dva *bráhmany*, kteří znali Vědy, ale ti s vytvořením nahrávky nesouhlasili. To je logické. O žádném zpěvu Véd se nepředpokládalo, že bude zpíván veřejně (toto pravidlo dnes již většinou neplatí), takže pokud by vznikl záznam, který může být později přehrán všemi lidmi, jedná se o porušení daného pravidla.

Po dlouhém vyjednávání *bráhmani* řekli, že zaspívají pod jedinou podmínkou, a to, že záznam vznikne v přítomnosti Bhagavána. Rozradostněný Holanďan odešel za vedoucím ášramu a požádal jej o svolení, aniž by se trápil tím, zdali to vedoucí odsouhlasí. Dodávka nato přijela co nejbliže k meditační hale, v níž pak byly instalovány mikrofony. Bhagaván chtěl vědět, co to všechno znamená. Když mu to bylo vysvětleno, jeho jedinou poznámkou bylo: „Odneste to pryč,“ a tím to skončilo.

Holanďan zuřil. Krůček od zdaru se vše zhroutilo. Přišel za mnou a hořce si stěžoval, že Bhagaván neví, jak důležitá je jeho práce. A opravdu, z jeho pohledu bylo pořizování nahrávek důležitější než samotný Bhagaván. Nemělo cenu se mu pokoušet vysvětlovat, že

nelze brát Bhagavána jako záminku pro porušení nějakého pravidla. Mohli nechat *bráhmany* zpívat tam, kde by chtěli a Bhagaván by jim nepřekážel, ale později jim řekli: „Dělali jsme to s povolením Bhagavána.“ Zřejmě si to mysleli, ačkoli povolení pro tuto chvíli nezískali.

Lidé si často stěžovali, že v jídelně ášramu se dodržuje kastovní systém a proč to Bhagaván trpí, když on sám stojí mimo kasty?

Jídelnu rozdělovala zástěna, která zabírala téměř celou šířku místnosti. Bhagaván seděl v otevřeném prostoru naproti zástěně, takže byl vidět z obou stran jídelny. Na jedné straně jídelny seděli *bráhmani* a ve druhé, oddělené zástěnou, pak zbytek. Lidé si na toto pravidlo stěžovali, zvláště pak u Bhagavána, že to dovoluje, když sám stojí mimo všechny kasty. Ano, samozřejmě že stál mimo kasty, a proto jedl své jídlo na rozhraní obou skupin.

„Ale proč k tomu svolil,“ ptali se návštěvníci stále.

Nejenom, že k tomu Bhagaván svolil, ale dokonce na tom trval. Mohlo se stát, že by do ášramu přišli *bráhmani*, řekli si, že ve společenství Bhagavána neexistují rozdíly a sedli si do části k ne-bráhmanům. Ale Bhagaván by protestoval. „Jíte s ne-bráhmany i ve svém domě?“ ptal by se.

„Ne, ale s Bhagavánem je to něco jiného,“ mohli by *bráhmani* odpovědět.

„Takže chcete využít Bhagavána jako omluvu za porušení pravidel vaší kasty?“ ptal by se Bhagaván. „Když nedodržujete kastovní pravidla mimo ášram, pak nemám námitek, abyste tak činili i zde. Ale nevyužívejte Bhagavána jako omluvu pro něco, co u vás doma považujete za špatné.“

Bhagaván nikdy nejedl při zatmění slunce nebo měsíce. Tento zvyk se v ášramu stále dodržuje, kdy se jídlo může předem připravit, ale dovaří se až po skončení zatmění. Bhagaván se mi svěřil, že žaludek během zatmění netráví, a tak jíst během zatmění neprospívá zdraví. Na druhé straně Bhagaván na začátku a konci zatmění nikdy nevykonával rituální koupel, jak to dělají ortodoxní *bráhmani*.

Bhagaván byl ve všem, co dělal, nanejvýš elegantní a sledovat jej, jak jí, bylo jistým potěšením. Svůj list zanechával tak čistý, že to vypadalo, jakoby nebyl použitý. (*V ášramu bylo a dodnes je zvykem podávat jídlo na banánových listech – pozn. překl.*) Jíst jídlo indickým způsobem je uměním samo o sobě a Bhagaván v tom byl uznávaný odborník.

Bhagaván byl vždy nesmírně čistotný a jeho tělo vydávalo jakousi jemnou vůni, třebaže on sám nikdy nepoužíval žádné parfémované mýdlo. Kdysi míval ve zvyku užívat šňupací tabák, ale zanechal toho ještě předtím, než jsem se stal členem ášramu. Po jídle pravidelně žvýkal betel, vždy předtím, než se vydal na svoji procházku po Arunáčale, když si po žvýkání okamžitě důkladně vypláchl ústa. Proto na jeho rtech nikdy nezůstala ani jediná skvrnka, a navíc jej žvýkal jen pár minut, čistě jen kvůli lepšímu trávení.

Jednoho dopoledne, když byl čas na procházku, se Bhagaván právě chystal vyjít ven a čekal jen na sloužícího, který mu měl dát betel, umístěný vždy poblíž Bhagavána. Z nějakého důvodu tak sloužící neučinil. Každý v hale napjatě čekal, co se bude dít, ale nikdo nemohl nic dělat, protože vedení ášramu nedovolovalo nikomu sloužit Bhagavánovi, kromě

těch, co byli tímto úkolem zvláště pověřeni. Bhagaván nakonec vstal a odešel z haly bez betelu. Ten den už jej znovu nežvýkal. Nikomu nedělal potíže, dokonce ani obsluze, jejíž povinností bylo se o podobné věci starat, a Bhagaván ani nebyl vázán nijakým zvykem. Z této drobné události jsme byli všichni posmutnění, protože každý cítil, že betel by pomáhal tělu snášet jeho bolesti. Ale ohledně zdraví těla by Bhagaván jen prohlásil: „Tělo samo je tou nejhorší chorobou.“

Bhagaván stále vyzařoval nesmírný mír. Ale při zvláštních příležitostech, jako při *Džajanthi* (výročí Bhagavánova narození), *Mahápúdža*, *Dípam* (zapálení ohně na vrcholku Arunáčaly) apod., kdy do ášramu proudily davy lidí, dosáhlo toto vyzařování jisté mimořádné úrovně. Zdálo se, že počet návštěvníků přivolává zásoby nějaké skryté síly a sedět v této době s Bhagavánem bylo mimořádným zážitkem. Pohled jeho očí byl nepřítomný. Bhagaván seděl naprosto nepohnutě, jakoby nevnímal své okolí. Výjimkou byl příležitostný úsměv, když rozpoznal nějakého dávného stoupence, který jej zdravil.

Bhagaván nikdy nepodporoval, aby se lidé, když za ním přišli, vyznávali ze svých prohřešků. Nedovolil jim v tom pokračovat, ale umlčel je tím, že jim řekl, aby se nezabývali minulostí, ale aby našli, čím jsou právě nyní. Cílem nebylo samo hledání, ale vznik připoutanosti k tomu, co je nejdůležitější. Zabývat se minulostí, bylo pro ně tím nejhorším, co mohli dělat a samo o sobě bylo to vazbou.

Po třech měsících pobytu v ášramu jsem se přestěhoval do chatky, která mi byla postavena na konci ášramu. Bhagaván sem zašel při jejím slavnostním otevření. Chvilí poseděl, zatímco nějakí chlapci z bráhmanské školy v Tiruvannamalai prozpěvovali Védy. Vlastní školu pro bráhmanské chlapce ášram otevřel až v roce 1937.

V březnu 1939 přišel do ášramu Somerset Maugham (*relativně známý spisovatel a dramatik té doby – pozn. překl.*). O jeho návštěvě koluje mnoho zvěstí a všechny se různí. Jelikož jsem byl tím, kdo se o něj nejvíce staral, rozhodl jsem se zde předložit svou vlastní verzi. Do ášramu jej zavedla paní Austinová, moje známá a manželka vrchního správce Madrásu. Skupinka návštěvníků zprvu zavítala do vilky Duk, aby zde poobědvali, ale protože tu bylo plno, pokračovali dál do ášramu. Ptali se mě, jestli bych pro ně nemohl najít nějaké vhodné místo, kde by si snědli jídlo, které si s sebou přinesli. Připravil jsem pro ně jednu z malých místností, blízko mé vlastní. Byl jsem už po obědě, ale na jejich žádost jsem zůstal a rozprávěl s nimi, zatímco oni jedli. Somerset Maugham mi kladl nesčetné dotazy ohledně mého života ášramu a omlouval se za svoji zvědavost.

Jedlo se na verandě, a když se s jídlem končilo, Somerset Maugham, který víceméně seděl na slunci, omdlel. Koluje o tom mnoho nesmyslných historek, které tuto záležitost vysvětlují, jako že Somerset Maugham spatřil Bhagavána a setkání jej uvrhlo do stavu *samádhi* apod. Ve skutečnosti Bhagavána vůbec nespatriil. Byl to pravděpodobně mírný úpal, třebaže on sám řekl, že podobnými mdlobami trpí příležitostně již od dětství.

Přenesli jsme jej do mého pokoje a položili na postel. Pak jsem odešel za Bhagavánem a řekl mu, co se stalo a poprosil jej, aby, až půjde kolem druhé odpolední na procházku, zašel do mého pokoje a navštívil Somerseta Maughama, který není schopný přijít do haly. Bhagaván souhlasil. S Bhagavánem jsem se potkal na cestě, a když jsme přicházeli k mému pokoji, Somerset Maugham právě vyšel ven. Řekl, že se již cítí lépe a že je právě na cestě do haly. Řekl jsem mu, ať jde zpátky do pokoje a posadí se, že Bhagaván za ním zajde. Bhagaván a Somerset Maugham pak asi půl hodiny seděli proti sobě, aniž by padlo jediné slovo. Ke konci se Somerset Maugham nervózně podíval přes pokoj mým směrem a zeptal se: „Je potřeba něco říkat?“ „Ne,“ odpověděl Bhagaván, „mlčení je nejlepší. Samotné mlčení je rozmluvou.“ Po další chvilce se Bhagaván otočil na mě a jeho dětsky nevinným způsobem řekl: „Myslím, že už bych měl raději jít. Budou mě hledat.“ Bylo to v pořádku, protože krom jeho sloužícího, který jej vždy doprovázel, nikdo v ášramu nevěděl, kam odešel. Bhagaván odešel do haly a zbytek společnosti se zdržel v mém pokoji na čaj. Po čaji chtěl Somerset Maugham zajít do haly, kde Bhagaván obvykle pobýval. Protože Somerset Maugham nosil ohromné boty, které nechtěl sundat, vzal jsem jej k západnímu oknu, skrze které hleděl se zájmem dovnitř a dělal si poznámky. Později ve svém bezvýznamném a nezáživném článku „Světec“, který o dvacet let později vycházel na pokračování, napsal, že seděl v hale v přítomnosti Bhagavána. Nebyla to však pravda, protože se svými botami nemohl vstoupit dovnitř, takže jen zvenčí koukal do haly. Ke svému článku také přidal jisté množství Bhagavánovy filozofie, kterou by však Bhagaván v životě nikdy nepronesl. Ale to už je zvyk slavných autorů, že své vlastní názory vkládají do úst jiných.

Ve svém posledním článku Somerset Maugham píše, že vzhledem k jeho častým mdlobám, které někteří Indové považují za vysoký stav *samádhi*, třebaže on sám to popírá, mu bylo zasláno množství literatury, týkající se Mahářiših. Může to být pravda. Pravdou ale také je, že Somerset Maugham psal do ášramu se sdělením, že se chystá psát o Bhagavánovi, a prosil o co nejvíce materiálů, které mu jen mohou zaslat. Tehdy samozřejmě zdůrazňoval, že cokoli napíše, bude to pro ášram a Mahářiših vynikající reklamou. Jako bychom nějakou reklamu potřebovali! Somerset Maugham hovořil o Šankarovi a jeho filozofii *advaity*, ale nezdá se, že by v tom měl nějak jasno. Spletl dohromady mnoho teorií z různých myšlenkových směrů a potom je všechny připsal Šankarovi a Bhagavánovi. Člověk má tendenci jej podezírat, že byl pod vlivem theosofie. Tvrdil, že dva základní principy Šankarova učení jsou *brahman* a reinkarnace. To je nesmysl, protože ani jedno z nich nemá s *advaitou* nic společného a oba to jsou dualistické koncepty. Reinkarnaci Bhagaván vždy odmítal protiotázkou: „Zjistěte, jestli jste se narodil. Pokud jste se nenarodil, jak můžete být znovuzrozen?“ V tom je podstata věci. Nakonec každý sám pro sebe zjistíme, že je jen jediný Já, jevící se jako mnohá ega, která jsou však jen zdánlivá a nejsou nic než míhající se stíny.

Na jiném místě Somerset Maugham píše: „Uvažuje-li člověk, kolik je ve vesmíru zármutku a utrpení, jen stěží se může zdržet názoru, že *brahman* (Bůh) by udělal nejlépe, když by se do záležitostí světa nepletl.“ Opravdu taková je pane Maughame vaše představa o *advaitě*? Znovu se musíme ptát sami sebe: „Pro koho existuje utrpení?“ Je to Skutečnost – věčné Já za

veškerým projevem, které trpí? Nebo je to jen představa jakéhosi pomyslného já, které nemá žádnou skutečnou existenci a které si představuje, že trpí?

A dále podle Maughama je „...pro Mahářišihovo svět místem utrpení a zármutku.“ To je absolutní nesmysl! Bhagaván vždy trval na tom, že to není svět, který je špatný. Všechny problémy souvisí s námi.

Při čtení Somerseta Maughama dojde člověk k závěru, že Maugham opět uspěl jako prvotřídní spisovatel smyšlené beletrie.

Bhagaván byl vždy laskavý ke všem zvířatům, ačkoli neměl příliš v oblibě kočky a také, jak se domnívám, i promyku indickou. Bylo to hlavně proto, že kočky lovily jeho milované veverky. Veverky si zvykly vbíhat do haly a ven oknem, běhávaly přes Bhagavánovu pohovku, a dokonce i po jeho těle. Bhagaván je krmil oříšky a hladil je a některé z nich měly dokonce jména. Zdálo se, že hlavním úsilím veverek je postavit si hnízda za jeho polštáři, aby byla jejich mláďata pod jeho ochranou.

Nikdy nebylo dovoleno zabíjet hady a škorpióny. Občas se stávalo, že v noci, zpod krovů haly spadl na zem had. Pak bylo povinností sloužícího hada vyvést ven do bezpečí, a to tak, že kráčel za ním s lampou, která svítila dopředu tak, aby hada neoslnila, protože ten by se jinak zamotal. Madhavan, nejlepší ze sloužících, které kdy Bhagaván měl a který dokázal předvídat i nejmenší Bhagavánova přání, byl odborníkem na chytání škorpiónů za ocas, aby tak nemohli bodnout, a vynášel je pak ven, kde nemohli nikomu ublížit.

Bhagaván měl velké pochopení pro psy. Jedno ze štěňat, narozených v ášramu, mělo křivici. Bhagaván o ně nesmírně pečoval a výsledkem jeho zacházení a podávání léků bylo, že se pes nakonec uzdravil. Bylo divné, že se tento pes zachoval nevěrně a utekl. Bhagaván řekl, že zřejmě musel být zabitý nějakým zvířetem, nebo se ztratil, ale po několika měsících se pes vrátil s novým pánem, který se o něj postaral. Pes se jen málo zajímal o kohokoli z nás, včetně Bhagavána. Bylo to nevysvětlitelné.

Když nějaký pes, náležející do ášramu, zaháněl nezvaného hosta, štěkal na něj, a tím pohněval mnoho lidí, kteří se zlobili, že je hlučný. Bhagaván psa bránil se slovy, že jen vykonává svoji ášramovou povinnost. Jednou bylo v ášramu malé štěně, které vykonávalo potřebu na jistém uhlazeném místě poblíž kanceláře ášramu. Činnasvámí se na něj vztekal a zkoušel štěně z ášramu vyhnat, ale Bhagaván se jej vždy zastal s tím, že pokud by stejnou věc udělalo dítě, nikdo by se na něj nezlobil. A štěně je jen dítě.

Zdálo se, že Bhagaván má ve zvláštní oblibě opice a nezřídka říkal, že jsou častokrát lepší než lidé. Opice žily ode dne ke dni, neplánovaly budoucnost a dopředu nepřemýšlely o tom, že provedou nějakou neplechu. Bhagaván se vždy velice bavil, když nějaká opice vklouzla do haly a nic netušícímu stoupeneci ukradla banán, který onen stoupenec právě obdržel jako svatý *prašád* (gurem požehnaný pokrm). Bhagaván nezřídka říkal, že by se opice měly krmit a zastával se jich před vedením ášramu, které s nimi mělo nesmírné problémy.

V ášramu se vylíhlo mnoho pávů, ale zřejmě jen někteří zde byli schopni zůstat. Dva pávy přinesl nějaký vesničan, ale ani jeden z nich tu nezůstal, i když byli dvakrát či třikrát přineseni zpátky. Bhagaván poznamenal, že dosud nejsou připraveni. To je velice zajímavé a ukazuje

to, že ne každý dokázal v jeho přítomnosti setrvat a že dokonce i zvířata přišla do ášramu za tímto účelem. Kromě toho Bhagaván občas utrousil, že lidé se mohou inkarnovat do těla nějakého zvířete jen proto, aby mohli být v jeho blízkosti. Samozřejmě že nejznámějším příkladem je kráva Lakšmí.

Rani, ze státu Baroda, daroval Bhagavánovi bílého páva a k němu dvě bílé pávice. Páv byl Bhagavánovi nesmírně věrný a nikdy jej nechtěl opustit. Bhagaván tehdy přespával v malém přístřešku, který sousedil s meditační (starou) halou. Přístřešek byl postavený s ohledem na rostoucí množství návštěvníků. A zde, vedle pohovky, měl páv své bidýlko a tam také v noci spal. Lidé tvrdili, že páv je inkarnací Madhavasvámiho, dlouholetého sluhy Bhagavána, který nedávno zemřel. Bhagaván o páva pečoval a zbavoval jej parazitů. Naučil ho, ať nejí housenky a jiný hmyz, ale ať se stane přísným vegetariánem. V noci, když Bhagaván umíral, stál páv na střeše malé místnosti, kde Bhagaván ležel, a bez přestání nařikal. O pár let později zemřel ve městě, protože kdykoli se chtěl dostat do ášramu, ostatní – barevní – pávové jej vždy zahnali. K ničemu jim to ale nebylo, protože pávice tyto barvené pávy k sobě nepustily a četné potomstvo pávů v ášramu tak pochází právě od onoho bílého páva.

Bhagaván mi jednou řekl, že myšlenky přicházejí jako jednotlivé záblesky. Myšlenky nejsou nějaký nepřetržitý, plynulý proud. Dá se to připodobnit k fázím střídavého proudu, které jsou ale tak rychlé, že vytvářejí souvislý dojem, takže proud myšlenek lze přirovnat k žárovce, rozsvícené tímto střídavým proudem. Pokud by člověk místo myšlenek dokázal vnímat interval mezi myšlenkami, uvědomil by si právě Já.

Bhagaván vždy učil, že mysl a myšlenka jsou jedno a to samé.

„Mysl není nic jiného, nežli množství myšlenek.“ *Upadéša Sáram, verš 18*

A také, že ego a mysl jsou identické a povstávají společně.

„Když vyvstane ego, vyvstane vše ostatní.“ *Ulladu Narpadu, verš 26*

„Ego je kořenem všech myšlenek.“ *Ulladu Narpadu, verš 40*

Ano, zajisté. Přesto však také platí:

„Mysl je v podstatě jen já-myšlenka.“ *Ulladu Narpadu, verš 40*

Ego je stejně nestálé, jako je nestálá i myšlenka a ve skutečnosti nemá žádnou existenci. Neříkají snad buddhisté, že neexistuje nic takového jako ego? To nás přímo přivádí k *advaitě*.

Advaita není to, co se obvykle chápe pod pojmem monismus a není to ani jazyková hříčka, která slouží k vyklouznutí z filozofických pojmů. Samozřejmě, že toto slovo v překladu znamená „ne-dva“. Není však ekvivalentem pro „jednotu“, třebaže z běžného pohledu nemusí být rozdíly hned patrné. Ale pokud bychom slovem *advaita* mysleli monismus, který předpokládá jediný zdroj pro stvoření, pak tím zároveň vyvozujeme to, co je jediné, dvojí, trojí atd. Ale nic takové ve skutečnosti neexistuje. Je tu pouze ne-dvojnost.

Spatřujeme-li předměty, pak vidíme dvojnost (dualitu). Z určitého úhlu pohledu tato dvojnost není neskutečná. Je totiž neskutečná pouze v tom smyslu, že existuje pouze ne-

dvojnost. Dvojnost se jeví, že existuje, přesto však je nestálá a pomíjivá. Tomuto pomíjivému projevení se říká *mája*. *Mája* se často chápe jako iluze, ale ve skutečnosti tento pojem označuje „to, co neexistuje“ nebo také „to, co v neomezeném vytváří (zdánlivá) omezení“. Ve skutečnosti všechno vnímáme smysly. Všechno existuje v mysli a smysly jsou jejími nástroji. Takže vlastně neexistuje žádná iluze, pouze pomíjivost.

Tato pravda se týká všeho. Jak si tedy počínat, pokud nic není stálé a vše je zdáním? Bhagaván nás učil, že tato poučka platí také pro naše těla, a dokonce i pro naše ega, když si o nich myslíme, že jsou tím nejdůležitějším, ale nyní shledáváme, že je můžeme opustit, jako by to byly jen prchavé stíny. Kvůli tomu si však nemusíme zoufat, protože i za tím nejprchavějším projevením musí být cosi, co projev umožňuje. Myslíme si, že vidíme hada, a tak uskočíme stranou, ale později zjistíme, že je to jen stočené lano. Ale třebaže je had naprosto neskutečný, lano existuje. To je zřejmým řešením naší hádanky – vypátrat a najít stálé za nestálým. Toto bylo Bhagavánovým řešením, když nás učil jak k němu dojít pomocí metody sebezkoumání. Třebaže se ego mění z minuty na minutu, a i když jsme v každé etapě našeho života dosti odlišní, vždy musíme mít nějaké já. A nyní je zřejmé, že tímto já není ego, protože jsme již viděli, že ego se mění každou sekundou, zatímco já musí celou dobu existovat jako pozorovatel. Zkusme sledovat pocit já do jeho zdroje. A srze tuto metodu sebezkoumání nakonec budeme schopni realizovat právě Já.

Hovoříme-li o Bhagavánovi a jeho výroci, vždy se v jeho učení najdou rozpory, ale jen proto, že musel hovořit ze dvou úhlů pohledu. Jeho pravým, nikdy nezpochybnitelným učením bylo, že neexistuje nic jiného nežli právě Já. Vše spatřoval jen jako TO a nic jiného. Ale většina lidí nebyla schopná toto učení přijmout. Chtěli, aby své učení rozváděl, takže se Bhagaván neobešel bez rozličného vysvětlování a aby mohl učení objasňovat, pak musel mluvit z pohledu tazatelů. Již jsem zmínil, že Bhagaván nikdy neučil o reinkarnaci, i když z našeho hlediska reinkarnaci připouštěl. Věřím, že takto k reinkarnaci přistupoval i Buddha. Jak by Bhagaván mohl reinkarnaci učit, když nespatořoval nic jiného, než Jediné? V knize „Hovory...“ Bhagaván objasňuje, jak se ega rodí znovu v řetězci těl. Když přetrvává představa individuality, pak pro ni musí existovat určitá forma tak dlouho, dokud představa individuality nezmizí, přičemž tato přetrvávající individualita spočívá na neustále se měnící formě, kdy jedna skupina *vásán* (mentálních tendencí) odchází a na její místo nastupují další. Tyto zjevné protiklady musí být vždy nereálné. Bhagaván nás vždy učil, abychom si všímali přítomnosti a zjistili, čím jsme právě nyní. Oproti tomu nauka o reinkarnaci má tendenci směřovat naše úsilí do budoucna. Záleží na tom, že nás čekají nesčetné životy, ve kterých pak dáme věci do pořádku? Takový postoj je pro duchovní pokrok zcela zhoubný a nepochybně je důvodem, proč křesťanství nikdy tuto nauku neučilo, třebaže v Novém zákoně, a i v učení církevních otců jsou na téma reinkarnace určité náznaky.

Po několika měsících meditací v přítomnosti Bhagavána jsem dosáhl jistého stupně, kdy mě začaly přemáhat obavy. Ptal jsem se na to Bhagavána, protože nějací lidé v hale mě přesvědčovali, že tyto pocity jsou mylné a zcela absurdní. Po pravdě řečeno se mi úplně vysmáli. Ale Bhagaván nebyl tak pobavený. Vysvětlil mi, že je to ego, které zažívá strach, jenž

jsem cítil, a že je to výsledek postupné ztráty jeho sevření (ztráty síly ztotožnění). Fakticky se jedná o proces umírání, což ego přirozeně odmítá. Bhagaván se mě zeptal: „Kdo pociťuje strach? Je tu jen kvůli zvyku ztotožňovat tělo s pravým Já. Opakovaná zkušenost oproštění se od této představy způsobí obeznámení s tímto stavem a strach tak zmizí sám od sebe.“ Až pak jsem si uvědomil, že Bhagaván zmiňuje tento strach ve druhém verši *Ulladu Narpadu: Pouze ti, kdož se silně bojí smrti, uchylují se o pomoc k nohám Pána.*

Je to velice dobrý popis toho, že člověk musí sledovat metodu sebezkoumání, aby onen strach překonal.

Později za mnou zašel jeden z posměváčků a tajně mi řekl, že má také stejný problém a co s tím má dělat? Zmínka o mém rozhovoru s Bhagavánem na toto téma se zřejmě nějak roznesla, protože za mnou přišli i další lidé a ptali se mě na to samé. Odpovědí je pouze metoda vyučovaná Bhagavánem – zkoumejte, kdo má strach, dostaňte se za svědka tohoto strachu a strach pak sám zmizí.

V *Dodatku ke 40 veršům* je psáno, že pohled *mahátmy* (realizovaného mudrce) stačí k zasvěcení a je mnohem účinnější než jakékoli množství vykonaných poutí, uctívání zpodobněných božstev a podobné duchovní praxe. Pošetile jsem se o tomto vyjádřil před Bhagavánem, když jsem mu řekl, že jsem v jeho přítomnosti už několik měsíců, a přesto jsem v sobě dosud nepocítil nijakou změnu. „Je to pohled (realizované bytosti), který očišťuje,“ odpověděl Bhagaván, „ale očista není viditelná. Zabere to určitý čas, než se zapálí uhlí. Dřevěné uhlí chytne mnohem rychleji, kdežto střelný prach se vznítí okamžitě. Tak je to i s lidmi pod silným pohledem *džňánina*.“

Asi před třiceti lety vyšla série knih o himalájských mistrech, která byla v určitých okultních kruzích dosti populární. Knihy byly přeložené do mnoha jazyků a v Německu měly docela úspěch. Jeden přítel z Německa mi říkal, že knihy mezi lidmi, které znal, vyvolaly značnou senzaci. Je to už mnoho let, co jsem je četl, a pamatuji si z nich málo, ale myslím, že to byl laciný kýč, poplatný té době, v níž u některých lidí panoval shon po okultních senzácích, které mylně považovali za duchovní. Mezi mnohými absurdními událostmi je zde vylíčeno, jak tito mistři skrytě žijí na zcela nepřístupných místech Himalájí, že k nim patřil i Ježíš a že, pokud si dobře pamatuji, se k nim člověk může dostat skrze jakýsi samočinný výtah, která vede nitrem skal. Nikdy jsem nepochopil, proč se tito mistři rozhodli sami sebe uzavřít ve skalnatém vězení. Autorem knihy byl Američan Bierce Spaulding, který v roce 1936 přijel do *ášramu* se skupinkou Američanů, kterým dělal průvodce. Všichni cestovali po Indii proto, aby se potkali s mistry. Jejich příběh je udivující, pokud ne přímo tragický.

Skupinka nadšenců z Ameriky, kteří skutečně věřili ve Spauldingovu výjimečnost, i když se zdá, že Spaulding v Indii nikdy nebyl, zorganizovala expedici, aby se osobně setkala s oněmi Mistry. Koupili si zvláštní jízdenky a Spauldinga ustanovili průvodcem. Bylo jim řečeno, aby si nekupovali zpáteční lístky, protože je to zbytečné. Jakmile se totiž dostanou do kontaktu s Mistrem, ten se jich ujme, poskytne jim veškerou péči a vše, co budou chtít, takže nebudou mít potřebu se vracet domů do Ameriky. Část z oněch zájemců byla tak chudá, že prodala

veškerý svůj majetek, aby byli schopni se ke společnosti připojit. Tak byli do výpravy nadšení. Dokonce se snad domnívali, že jakmile přijedou do Indie, tak už nebudou peníze potřebovat.

Tato skupina, se Spauldingem, jako jejich vůdcem, dorazila bez problémů do Kalkaty. Když nakonec dorazili do Tiruvannamalai, bylo jich asi dvanáct. A stejně tolik lidí onu skupinku cestou již opustilo. V Kalkatě se ubytovali v hotelu, zatímco Spaulding se ujal mimosmyslové komunikace s Mistry, když mu prý bylo doporučeno, jak má dál postupovat. Denně kamsi záhadně odcházel a opět se vracel, vždy s nějakou výmluvou. Skupinka začala být samozřejmě neklidná a podezřivá a chtěla vědět, kdy započne jejich putování. Události se tak vyhroutily, že je Spaulding již nedokázal zvládat. Jednoho dne se vrátil a řekl, že se ten den setkal a Paulem Bruntonem, který je všechny vyzval, aby navštívili *ášram* Šrí Ramany Mahárišiho na jihu Indie. Nikdy jsem nezjistil, zda se skutečně ten den s Paulem Bruntonem setkal. Zapomněl jsem se jej na to zeptat. Mezitím někteří ze skupiny již byli tak popuzeni, že sami odjeli, zatímco zbytek se svým průvodcem mířil k *ášramu*. Bylo to pro ně veliké štěstí. Od úvodního nezdaru se dostali k příznivému konci, protože jinak by se asi nikdo z nich do kontaktu s Mahárišim nedostal. Pobývali pak nějakou dobu v *ášramu*, ale postupně se vytráceli.

Zrovna touto dobou v *ášramu* v Pondičery probíhal *daršan*, kam vzal Spaulding všechny, kteří mu z jeho skupiny ještě zbyli. Všichni se společně ubytovali v témže hotelu, kde náhodou pobýval i Paul Brunton, který se rovněž onoho *daršanu* účastnil. Paul Brunton mi pak říkal, že jednoho večera došlo v hotelu k zúčtování se Spauldingem. Lidé ze skupinky, jeden po druhém útočili na Spauldinga a obvinili ho, že podvádí, že jeho příběh o Mistrech je smyšlený a že nikdy předtím v Indii nebyl. Nicméně se zdálo, že se s tím Spaulding vyrovnal a držel se své pravdy, převaze navzdory. Jeden z účastníků ho obvinil, že vydělával na prodeji jízdenek do Indie a obvinil ho i z dalších drobných prohřešků, a tak to šlo postupně s každým dalším, dokud jejich vzdor nepotlačil. Ti ze skupiny, kteří měli opravdový zájem o duchovní záležitosti, se pak vrátili k Bhagavánovi a s nimi přijel i Spaulding. Na Spauldingovi jsem přeci jen shledával cosi zajímavého a měl jsem jej rád. Jevil se jako příjemný člověk, který však zřejmě trpí určitými bludy. Povídal mi fantastické historky, kterým zřejmě věřil, takže nakonec nebylo až tak nespravedlivé jej obviňovat. Je jisté, že by jen stěží někdo našel kuráž k takovému riskantnímu podniku, pokud by nebyl mírně potrhlý.

Ve skupince bylo rovněž pár roztomilých a upřímných lidí a nešlo nepoznat, že na této podivné cestě byli vlastně vedeni k Bhagavánovi. Pamatuji si dobře na manžele Taylorovi. Pan Taylor byl poštovní úředník na penzi. Oba manželé byli Bhagavánovi nesmírně oddáni. Jednoho dne seděla paní Taylorová v hale s Bhagavánem, když náhle prohlásila: „Bhagaváne, chci seberealizaci.“

„Čekejte,“ odpověděl Bhagaván, „seberealizace přijde časem.“

„Ne,“ odpověděla, „to není nic dobrého. Chci realizaci zde a nyní.“

Bhagaván se jí pokoušel vysvětlit, že jakmile bude připravená, všechno se vyvine jak má. Ale ona trvala na svém. Že musí získat seberealizaci zde a nyní a že je to na něm, aby jí seberealizaci poskytl. Bhagaván už nic neříkal a asi pět minut, nebo tak nějak, jí pevně hleděl

do očí. Žena náhle propukla v pláč a vyběhla ven z místnosti, ale nikdy neřekla, co se odehrálo.

Ve skupince lidí byl i další starší pán, dr. Hands. Domnívám se, že zůstal v ášramu, i když už zbytek skupinky odjel. Během svého posledního večera před odjezdem měl v hale nevyžádanou přednášku o Indii, o jejím zemědělství a o dalších, dosti povrchních záležitostech. Napsal i knihu, která řešila všechny indické problémy, ale nevím, zda ji kdy vůbec vydal.

Nikdy nepročítám noviny, když je válka. Popravdě jsem přestal být vojákem, krátce před tím, než vypukla (2. světová válka). Předpokládám, že to byla jistá forma úniku, ale příliš se to nepodařilo, protože dokonce i ti nejrozumnější Indové nevynechali žádnou příležitost, aby nezašli za mnou a s radostí mi tvrdili, že spojenci válku prohrají. (*Indie byla v té době kolonií Velké Británie a Indové si tak spojovali její porážku s možností osvobození své země. Pozn. překl.*) Ať už se na frontě stala jakákoli katastrofa, nedopustili, abych se to hned nedozvěděl. Vůči mně netrpěli nelibostí, ale mnoho z nich bylo ovlivněno politickou propagandou jejich vůdců a navíc trpěli neodmyslitelným pocitem méněcennosti. Výsledkem bylo, že ke konci války se mnou hovořili stále méně a méně. Mnoho z nich si také uvědomilo, co by se s Indií stalo, pokud by nacisté vyhráli. V zemi by nastal chaos. Ale třebaže já sám jsem noviny nečetl, Bhagaván tak činil. Byl ze všech nejvíce puntičkářský v tom, že mě informoval o všech zprávách v novinách, které se týkaly britských občanů pobývajících v Indii, jako např. zprávy British Society, která měla na starosti odvozy rodilých Britů. Jistěže byl Bhagaván válkou zcela nepohnut. Pravděpodobně ji viděl jen jako další otočku karmického kola. Bhagaván jednou poznamenal: „Kdo ví, třeba je Hitler *džňáninem*, božím nástrojem.“ Bezpochyby byl Hitler mužem osudu. Odmítnou jeho činy slovy, že představují zlo, není úplně správné. Pro *džňánina* neexistuje nějaké rozlišování na dobro a zlo. Existuje pouze činnost – spontánní aktivita nebo také nekonající konání Tao. S tímto konáním nesouvisí žádná karma, minulá ani budoucí. Přesto se zdá dosti nejisté, že by Hitlerovy činy byly zcela nezaujaté, třebaže to není nemožné. (*Je vhodné zde uvést, že ona citovaná věta Bhagavána o Hitlerovi padla během rozhovoru, kdy se nějaký návštěvník ptal, jak, nebo podle čeho lze poznat džňánina. Bhagaván na to odpovídal slovy, že džňánina bezpečně rozezná zase jen džňánin, že pro rozlišení džňánina neexistují žádné vnější známky osobnosti. Když však návštěvník na Bhagavána stále naléhal, ten odpověděl výše uvedenou větou, která je jednak zachycena v trochu odlišné podobě, ale hlavně měla ukončit vyptávání s tím, že by se návštěvník sám měl snažit o dosažení stavu džňánina a nebyť závislý na tom, co o někom prohlásí někdo druhý, byť by to byl Bhagaván. Pozn. Překl.*)

Než jsem přijel do Indie, četl jsem o takových lidech, jako Edward Carpenter, Tennyson a mnoha dalších, kteří měli záblesky toho, co nazývali „kosmickým vědomím“. Ptal jsem se na to Bhagavána. Je možné ztratit jednou získané sebeuvědomění? Jistěže ano. Aby Bhagaván podpořil tento názor, vzal kopii *Kaivalja Navaníta* a požádal tlumočníka, aby mi přečetl jednu stránku. V prvních etapách *sádhy* je ztráta sebeuvědomění docela dobře možná a dokonce

i pravděpodobná. Dokud zůstává poslední přání či připoutanost, je člověk tažen zpět do světa jevů, vysvětlil Bhagaván. Jsou to vlastně jen naše *vásany*, které nám brání v nepřetržitém přebývání v našem původním stavu a *vásán* se nelze zbavit naráz, nebo zábleskem kosmického vědomí. Člověk možná některé *vásany* rozpustil v předchozím zrození, trochu jich zbývá na tento život, ale v každém případě musí být nejprve zničeny.

Byl mi připomenut Šrí Rámakrišna, který prohlásil, že pokud zůstává i jen jediná nenaplněná touha, člověk se musí znovu zrodit, aby ji uspokojil. Sám na sebe prozradil, že chtěl nosit hedvábné šaty, zlatý prsten, posedávat a kouřit vodní dýmku. Jednoho dne poprosil Mathura Natha, aby mu tyto věci obstaral. Když mu byly přineseny, v hedvábných šatech a se zlatým prstenem, viditelně nasazeným na ruce, se posadil na břeh Gangy a kouřil vodní dýmku. Pak sám k sobě řekl: „Tak mám na sobě hedvábné šaty, dívám se na zlatý prsten a kouřím vodní dýmku.“ Nějakou dobu se tím bavil. Po chvilce vstal, zahodil prsten do řeky, roztrhal, podupal a poplival hedvábné roucho a rozbil vodní dýmku. Jeho přání se tím naplnilo a dál už jej tyto věci nepřitahovaly.

Přesto, že se člověk zbavil většiny svých *vásán*, jak potom přichází dosažení? Na tuto otázku – dosažení seberealizace – mi Bhagaván sdělil, že člověk, který pravidelně medituje, se zpočátku dostává do transu, který trvá asi půl hodiny. Pokud ve svém *tapasu* pokračuje, stává se *samádhi* častější. Tímto *samádhim* je natolik unesen, že není schopen myslet na nic jiného, než jak se uchýlit do nějakého klidného koutku, kde by nevyrušován meditoval. Ztrácí zájem o vše ostatní, dokud nezakotví v pravém Já. Pak už pro něj nejsou meditace zapotřebí.

Takový člověk dosáhl *sahadža samádhi*, neboli svého přirozeného (původního) stavu. Neplatí tu však žádná daná pravidla. Někteří mohou tohoto stavu dosáhnout tiše a nerozpoznání a dokonce ani nemusí meditovat. Takže i když neexistují žádné skutečné stupně v realizaci pravého Já, je tu prohlubování vlastní *sádhaný*, jak Bhagaván výše vysvětlil.

V indickém slovníku duchovních termínů naleznete výrazy *manolája*, *savikalpa samádhi*, *nirvikalpa samádhi* a *sahadža samádhi*, což těm, kteří nejsou s touto terminologií obeznámeni, snadno způsobí zmatek.

Manolája je prostě prázdná mysl. Stoupenci *advaity* jsou často obviňováni ze snahy o dosažení *manoláji*, což je zcela absurdní, ačkoli i já jsem se čas od času setkal s těmi, kdo mi říkali, že to byl jejich cíl a že s jeho dosažením budou šťastní. Rád bych je upozornil, že *manoláji* mohou dosáhnout každou noc během spánku. Tak k čemu pak podstupovat nejrůznější askezi, trávit hodiny v meditaci, když mohou *manoláju* získat pouhým ulehnutím do své postele?

Ohledně *manoláji* měl Bhagaván ve zvyku vyprávět příběh o jogínovi, který cvičil *tapas* na břehu Gangy. Svému žáku řekl, aby mu přinesl nějakou vodu a než se žák vrátil, vstoupil jogín do stavu *manoláji*. Probral se za tisíc let. První věc, na kterou se ptal, byla voda, ale z jeho žáka zbyla kostra, ležící vedle něj, Ganga změnila řečiště a celý kraj se proměnil. Co dobrého plyne z takového dlouhého transu? Bylo to jen prázdno, v němž se čas zastavil.

Savikalpa samádhi je stavem hluboké meditace, kdy je člověk utopen v tichu, přeci si však udržuje vědomí vlastní identity. Člověk si je vědom, že medituje a může vědomě pokračovat ve svojí *sádhaně*.

V *nirvikalpa samádhi* dosáhl člověk stavu, kde je jeho identita ztracená a je zcela ponořená v nejvyšší pravé Já. Ale třebaže může *nirvikalpa samádhi* trvat dlouho, je jen dočasné a člověk se nakonec musí vrátit ke svému běžnému stavu vědomí. V tomto stavu člověk nemůže být činný, a dokud stav trvá, je v transu. *Nirvikalpa samádhi* obvykle předchází konečnému stavu, třebaže Bhagaván dosáhl *sahadža samádhi* přímo, bez jakéhokoli přechodného stavu. Mnoho lidí se domnívá, že *nirvikalpa samádhi* je závěrem a jakmile jej jednou dosáhnou, dál už neusilují.

Sahadža samádhi je konečným a nejblaženějším stavem, cílem všech jogínů. Individualita zde zcela splynula se svrchovaným pravým Já. Žákova totožnost, která se v *nirvikalpa samádhi* ztratila, se v *sahadža samádhi* rozšířila a je nyní svrchovaným pravým Já a jako taková poznává sebe samu. Transy už nejsou nutné a člověk může ještě být zaměstnán obyčejnými dennodenními povinnostmi, ale už se neztotožňuje s konajícím, jen jej pozoruje, jako když snící vnímá sen. Není ničeho dalšího k vykonání a k dosažení. Je to svrchovaný stav absolutní blaženosti. Prostými slovy Bhagavána je to pravé Já, které si lze naráz a zcela uvědomit pomocí sebedotazování.

Slovo jóga znamená spojení. Z něj je odvozeno slovo „jho“ či „spojit“ (v angličtině *yoga a yoke* – pozn. překl.). Existují čtyři základní jógové školy – *džňána*, *bhakti*, *hatha* a *karma*, ale existuje také řada vedlejších škol, které jsou obvykle kombinací výše uvedených. Každopádně je téměř nemožné oddělit jednu od druhé. Bhagaván měl ve zvyku říkat, že k poznání Boha (tedy pro *džňánu*, neboli cestu moudrosti) člověk musí Boha milovat (*bhakti*, cesta oddanosti) a aby jej miloval, musí jej poznat, když je současně s tím často cvičena i *hathajóga* a *karmajóga*. *Hathajóga* se sestává z různých cvičení, tělesných pozic a kontroly dechu, zatímco *karmajóga* je jógou činnosti a zahrnuje i prozpěvování Véd, propracované *púđži* (náboženské obřady) a denní očistné rituály. Existuje také řada menších škol, jako jsou *tantra*, *kundalíni* a další.

Bhagaván samozřejmě nikdy žádnou z nich neučil, ačkoli jsem ho jednou viděl dávat jógové pokyny, tedy věc téměř neslychanou, jednomu Indovi ze severu, který cvičil nějakou formu *kundalíni* jógy. Lze to vysvětlit jen skutečností, že Bhagaván viděl, že by onen člověk mohl touto metodou pokročit. Ale zpravidla lidem říkal, aby těmito praktikami neztráceli čas, aby nedělali zajížďku, když můžou jít přímo prostřednictvím praxe sebezkoumání.

Jednoho večera, během posledních měsíců života Bhagavána, tedy v době, kdy do jeho bezprostřední blízkosti mohli vstoupit jen sloužící, přišel nějaký muž ze severu a získal zvláštní svolení k soukromému rozhovoru s Bhagavánem. Přirozeně, že musel rozmlouvat přes tlumočníka a od tohoto tlumočníka mám onen příběh, třebaže jsem průběh rozhovoru viděl přes okno.

Ten muž Bhagavánovi vysvětlil, že cvičí *kundalíni* jógu, že může tuto sílu přimět vystoupit do jistého bodu či *čakry*, ale tam že se zasekne a nelze postoupit dál. Co by měl udělat? Bhagaván mu dal podrobný výklad a jogín od něj odešel úplně spokojený.

Klasickými představiteli těchto čtyř jóg v moderní době jsou: *džňána* – Šrí Ramana Maháriši, *bhakti* – Šrí Rámakrišna Paramhansa, jóga – Šrí Aurobindo z Pondičery a karma – Šrí Šankaračaríja z Kanchi peetam. Jen jeden z nich je stále ještě v těle.

Bhagaván se mohl vydávat na procházky po Arunáčale několikrát za den a občas nám řekl, že uvnitř Arunáčaly viděl ohromné město s velkými budovami a ulicemi. Bylo to vše velmi záhadné. Uvnitř viděl velikou skupinu *sádhuů* prospěvovat Vědy. Byla mezi nimi většina z pravidelných návštěvníků a řekl, že tam viděl i mě. „To je jen vize,“ poznamenal kdosi. „Všechno tady je také jen vize,“ odpověděl Bhagaván a myslel náš svět. „Je právě tak skutečný, jako tamto.“

Víme, že *džňánin* je mimo čas, že všechna minulost a přítomnost je zahrnuta v jeho přítomnosti. Víme, že *džňánin* se nachází mimo čas, že minulost a přítomnost jsou obsaženy v jeho přítomnosti, což mě mate v tom, co tou vizí skutečně bylo. Bylo to něco, co se stalo v minulosti? Tak jsem to nevnímal, ačkoli Bhagaván řekl, že jsem tu byl již dříve. Nebo to bylo něco, co se stane v příštím vtělení? Kdo ví? Bhagaván nám v tom nepomohl. Vyprávěl spousty podobných historek, ale nikdy je nevysvětloval. Jen by řekl: „Nevím, co to znamená.“

Jak jsem už dříve zmínil, pro stoupence *advaity* neexistuje nic takového jako reinkarnace. Ego vůbec neexistuje, tak co by se mělo reinkarnovat? Bhagaván vždy popíral, že by někdo byl zrovna teď zrozený, tak jak by se mohl opět narodit? „Hledejte a zjistěte, zda jste nyní zrozený,“ řekl by nám. Ale pro ty, kteří věřili ve skutečnost ega, připustil existenci reinkarnace.

Jednoho večera se v hale mluvilo o reinkarnaci. Když se Bhagaván zvedal ze své pohovky, aby šel na večeři, z legrace jsem prohodil: „Ale Alan Chadwick nebyl dříve narozen?“ „Cože, co to říkáte?“ zeptal se Bhagaván zobra. „Říkal, že se nikdy předtím nenarodil,“ přetlumočil někdo chybně moji větu. Samozřejmě, že jsem nic takového neřekl. Měl jsem na mysli, že ať už ego dříve mělo jakoukoli formu, nikdy nemělo jméno a formu Alana Chadwicka, ale byla to úplně jiná osoba. Ovšem Bhagaván na onen špatný překlad rychle reagoval: „Ó ano, byl jste narozen, co by nás jinak zase svedlo dohromady?“ Bhagaván se nikdy neptal, co nás k němu přivedlo, ale co nás znovu přivedlo k Arunáčale. Natolik se zcela ztotožnil s horou.

Uvedená odpověď, byť vyvolaná chybou, mě velice rozradostnila, jelikož Bhagaván připustil dávné spojení mezi námi. Musím tedy s ním být až do seberealizace, po které už nebude on a já. Občas jsem říkával, že musím v tomto životě dosáhnout seberealizace, jinak se bude muset Bhagaván znovu narodit, abych mohl být s ním. Takže pro jeho vlastní dobro by mu mělo být jasné, že tento život musí být můj poslední. Bhagaván by se jen usmíval. A i když se to říkalo jen z legrace, byla za tím podstatná pravda.

Bhagaván měl hluboký zájem o stavbu chrámu nad hrobkou jeho matky. Účastnil se každé činnosti, která s tím souvisela. Přikládal své ruce na různé předměty, které měly být zabudovány do stěn, a tak chrámu žehnal. V noci, když byl sám, chodil okolo stavby a posvěcoval ji. Že se neskrývaně zapojil do něčeho takového, má jistě velmi hluboký význam. Takové chování bylo u Bhagavána neobyčejně vzácné a mnoho lidí o něm pochybovalo, ale sám jsem byl očitým svědkem těchto událostí a za jejich pravdivost se mohu zaručit.

Bhagaván měl osobní zájem o vyřezávání Šrí Čakra Mara ze žuly, která byla umístěna v dokončeném chrámu a je předmětem pravidelných bohoslužeb. Má rozměry asi 50 x 50 cm

a úměrně tomu je vysoká. V době *Kumbhabhishekam* (slavnosti vysvěcení chrámu), dvě noci před tím, než se posvěcenou vodou polévají chrámové symboly, Bhagaván osobně dohlížel na umístění Šrí Čakra Mara do vnitřní svatyně. Byla neobyčejně horká noc a uvnitř svatyně muselo být nesnesitelné horko a žádný vzduch, protože zde žhnuly tři kusy dřevěného uhlí, aby roztavily cement. Bhagaván tam seděl asi hodinu a půl a říkal dělníkům, co mají dělat.

Poslední den slavností šel Bhagaván v procesí, otevřel dveře nové haly a chrámu a šel přímo do vnitřní svatyně, kde zůstal asi pět minut, když obě ruce položil na Šrí Čakra Mara, kterou žehnal. Celou tu noc jsem mu stál po boku. Ale toto bylo tak neobvyklé, že jsem se tomu schválně vyhnul a sledoval vše zezadu. Je to divné, ale cosi mě nutilo, abych při této události setrval v jeho blízkosti, díky čemuž jsem byl schopný pochopit Bhagavánův hluboký zájem o chrám, a zvláště o Šrí Čakra Mara. A díky těmto znalostem jsem po Bhagavánově odchodu přesvědčil vedení ášramu, aby se Šrí Čakra *púdža* prováděla šestkrát do měsíce. Vysvětlení tohoto neobyčejného Bhagavánova jednání lze najít v tom, že Šiva musí být vždy doprovázen Šakti. Jinak by se svět zastavil. Když se jednou konala Šrí Čakra *púdža*, bylo to krátce po vysvěcení chrámu a za života Bhagavána, Bhagaván odmítl jít na večeři. Trval na tom, že zůstane až do konce bohoslužby. Když někdo poznamenal, jak to bylo krásné a že by se něco tak prospěšného, jako tato *púdža*, mohla dělat pravidelně, Bhagaván odpověděl: „Ano, ale kdo si s tím dá práci?“ Ten problém je nyní pryč a nepochybně je v tom požehnání Bhagavána.

Nemyslím si, že každý, kdo o Bhagavánovi a ášramu psal, si povšimnul mimořádné skutečnosti, že máme chrám posvěcený *džňáninem*. Mnoho takových chrámů stát nebude a jistě v tom musí být hluboký význam. Řada stoupenců, kteří do ášramu přijdou, tráví čas pouze u *samádhi*, kde byl Bhagaván pohřben. Netvrdím o sobě, že vím, proč Bhagaván chrám posvětil, nebo jaký to bude mít význam, ale je jisté, že takto posvěcený chrám musí být navždy velmi posvátným místem a duchovní síla z něj musí vyzařovat po celé Indii.

Bhagaván učil, že zkušenosti snění a bdění jsou si rovnocenné. Měl jsem vždy potíže to chápat a často jsem se Bhagavána na toto téma ptal. Bhagaván by vysvětlil, že všechny mé otázky ohledně snů se vyskytují jen v mém bdělém stavu. Ve snu nikdy nevystanou. Tak jakou mají cenu? Vše je jen projekcí mysli. Ale protože zjistíte, že sny jsou vzhledem ke stavu bdění dočasné, představujete si, že je mezi nimi rozdíl. Že je sen pouze zdánlivý, že není skutečný. Sen je neskutečný jen pro probuzenou osobu, ale z hlediska absolutna jsou jak sen, tak i bdění, naprosto neskutečné. Když sníte, na svůj stav se neptáte. Otázky padají, jen když se člověk vzbudí. Je to v pořádku?

Ale i při řádném seznámení s Bhagavánovým učením, že vše je jen projevením a výtvořem mysli, jsem jeho učení o snech těžko chápal. Stav bdění se mi zdál souvislý, plynoucí ze dne na den. Každý den jsem se probudil do stejného světa, zatímco mé sny byly vždy jiné a rozdílné. Ale Bhagaván by nikdy tento rozdíl nepřipustil a opakoval by, že tyto výtky vystávají vždy jen v bdělém stavu a nikdy ne při snění. A pak jsem měl následující sen:

S někým jsem se hádal ohledně snění a při tom jsem prohlásil: „Cokoli řeknete, biskupe Berkeley, je pravdivé. Myšlenky jsou jen v mysli. Mimo ni není žádná skutečnost. Předměty

prostě neexistují, takže zkušenosti snu a bdění musí být naprosto totožné. Jsou to jen mentální představy.“

„Takhle mluvíte právě teď,“ odpověděl ten druhý, „ale ve snu byste takhle nemluvil.“ A pak jsem se vzbudil. Celé to bylo nesmírně živé.

Co teď napíšu, bude pro někoho nepřijatelné. Pointa je v tom, že sen byl tak skutečný, že jsem se nijak nezajímal, jestli je to něco jiného, nežli bdělý stav. Oba dva byly úplně stejné.

Bhagaván neustále zdůrazňoval, že vše je v mysli a že mysl je sama o sobě jen nestálým fenoménem: „Kdo je ten, co je za myslí?“ Opakovaně nás vybízel: „Najděte ho a mysl sama od sebe automaticky zmizí.“ Člověk proto musí opakovaně hledat zdroj já zkoumáním „kdo jsem já?“. Tento proces bývá často nepochopený, třebaže je Bhagavánovo učení vlastně naprosto jasné. Člověk při tomto hledání nehledá nějaké nadpřirozené „Absolutní Já“, ale hledá samotné ego a místo, odkud povstává. S jeho nalezením ego automaticky odpadá a člověk pak pozná, že tu není nic jiného než pravé Já. Je to jako sledovat potok k jeho zdroji, putovat přes kopce a když člověk dospěje k místu, odkud potok pramení, pak už samotný proud vody nebude existovat. Zdroj, mysl, ego jsou jedním a tímž a od sebe odděleně nemohou existovat. Mysl nemůže poznat pravé Já, tak jak může poznat to, co je mimo ni? Dokonce i pro *džňánina* je nemožné vysvětlit jeho stav slovy, což je vlastně zase jen mysl. Poznat TO, znamená být TO. Není jiná možnost.

Bhagaván prohlásil, že mysl je jako opice. Ani na vteřinu se nezastaví. Snažit se ji uklidnit, je téměř beznadějný úkol. Nejlepší, co se dá udělat, je zaměstnat ji něčím užitečným a nedovolit jí, aby se rozdrobila při nekonečné tvorbě mentálních obrazů. Ať se soustředí na „kdo jsem já?“ a pak už nebude žádný prostor pro další myšlení. Je to jako použití trnu k vytažení jiného trnu z chodidla. Přesto nám Bhagaván často říkal: „Vyvíjejte úsilí bez úsilí.“ To však zajisté předpokládá, že mysl již dosáhla určitého úspěchu při stočení se do sebe samé.

Mnoho lidí ztotožňovalo Bhagavána s Dakšinamurtim – mlčenlivým mudrcem. Ačkoli Bhagaván nebyl tak nemluvný, jak se mnoho lidí domnívalo, tak když hovořil ke svým stoupencům, vytvořil v jejich srdcích hluboké ticho. Lidé k němu mohli přijít planoucí pochybami. Mohli sedět v jeho přítomnosti a odejít, aniž by položili jediný dotaz, ale všechny jejich pochyby se vyjasnily. Sám Bhagaván řekl: „Ticho je nejlepší *upadéša* (duchovní poučení), ale je vhodná jen pro pokročilé žáky. Ostatní nedokáží načerpat z ticha plnou inspiraci, proto se pro ně k objasnění pravdy používá slov. Ale pravda je slovy nevyjádřitelná. Nelze ji takto vysvětlit. Přednášky mohou na pár hodin posluchače zabavit, aniž by na něj měly nějaký účinek, zatímco výsledek působení ticha je stálý a prospěšný všem. Nesejde na tom, že se tomu nerozumí. Mluvené přednášky nejsou tak výřečné, jako ticho. Ticho je neustávající promluva. Prvotní mudrc Dakšinamurti je takovýmto vzorem, když učil tichem.“

Na jižní stěně každého chrámu Šivy v jižní Indii nalezneme zpodobnění Dakšinamurtiho (Boha, hledícího k jihu), u nějž se denně provádí bohoslužba. Dakšinamurti sedí pod banyánovým stromem. U jeho nohou sedí čtyři žáci. Jeho levá noha je položena napříč přes pravé koleno a pravá noha spočívá na postavě, symbolizující ego. Dakšinamurti má čtyři ruce.

Jedna ruka žehná v mystickém gestu, známém jako *čimudra*, zbylé tři drží pochodeň (světlo), knihu (moudrost) a bubínek (tzv. *damaru* – zdroj zvuku).

Jeho příběh je pak následující: Bůh Brahma byl znaven tvořením a zachtělo se mu odpočinku. Proto vytvořil čtyři *kumara* (syny), aby jej zastoupili. Oni si však ani v nejmenším nepřáli převzít jeho funkci, a místo toho od něj žádali zasvěcení do tajemství, jak dosáhnout osvobození. Jejich otec to odmítl. Proto jej opustili a odešli hledat někoho jiného. Nakonec narazili na úctu vzbuzující bytost, sedící pod banyánovým stromem. Zůstali zde a přijali poučení, které hledali. Poučení bylo předáno tichem, v mlčení, protože žádné slovo nemůže vyjádřit to, co je za všemi slovy, a žádná mysl nemůže pochopit, co je za myslí. Ticho je ze všeho nejdokonalejším učením.

Dakšinamurti je znám jako mlčící guru, guru všech guruů. I když je denně uctíván v každém Šivově chrámu, svých vlastních chrámů má na jihu Indie jen málo. Dakšinamurti představuje asketický aspekt Šivy.

Příkladem, jak výmluvné může být ticho pro upřímného hledajícího, je následující příhoda, které jsem byl před lety osobně svědkem ve staré hale. Z Kašmíru přijel do ášramu nějaký pán se svým sluhou, který kromě své rodné řeči neovládal žádný jiný jazyk. Jednoho večera, když byla v hale téměř tma, rušená jen slabým mihotáním jedné petrolejové lampy, vešel ten sluha do haly a stoupl si před Bhagavána, když cosi rychle a uctivě zadrmolil ve svém jazyce. Bhagaván nic neříkal, jen tiše ležel a hleděl na něj. Po chvíli sluha pozdravil a odešel z haly. Druhý den ráno přišel jeho pán k Bhagavánovi a stěžoval si: „Bhagaváne, nikdy jste mi neřekl, že dokážete mluvit kašmírsky. To není hezké.“

„Cože? Proč myslíte?“ ptal se Bhagaván. „Neumím z vašeho jazyka ani slovo.“

Bhagaván se pána zeptal, jak se k této absurdní představě dostal a nakonec se od něj dozvěděl: „Můj sluha za vámi přišel minulý večer a ve svém jazyce vám položil několik otázek. Řekl mi, že jste mu tím samým jazykem odpověděl a vyjasnil jeho pochyby.

„Ale já jsem vůbec neotevřel ústa,“ odpověděl Bhagaván.

Bhagaván neměl rád, když se jej lidé dotýkali. Jediní, kdo tak mohli činit, byli jeho osobní sloužící. Lidé toužili položit své hlavy na jeho chodidla, nebo mu dát kolem krku květinový věnec. Byla s tím taková potíž, že se kolem jeho pohovky musel dát nízký plůtek, aby lidem zabránil se k němu dostat příliš blízko. Možná že kvůli tomu nikdy nezasvěcoval dotykem. Může být překvapující, že to mnozí lidé vzali jako silnou urážku. Pohlíželi na Bhagavána jako na veřejný majetek a mysleli si, že má každý právo ho obtěžovat, podle své libosti.

Když nějaká stará žena obtěžovala Bhagavána po celý den, jeden muž, který byl poblíž mě, se velmi rozčílil, že jí je opakovaně bráněno dostat se k Bhagavánovi. „Proč by nemohla k němu, když chce?“ ptal se. Vůbec nepřemýšlel o Bhagavánově pohodlí.

Existují tři způsoby předávání zasvěcení – dotknutí se rukou, obvykle na hlavě dotyčného; předání mantrou, která je šeptaná do ucha a prostřednictvím pohledu. Všeobecně se uznávalo, že Bhagaván tak činí jedinečně pohledem, ačkoli nikdy neřekl, že by někoho zasvětil.

Vše bylo děláno bez ceremonií. Bhagaván vždy odmítal pokládat své ruce na něčí hlavu, ačkoli jej o to mnozí prosili. Ale vím o jedné výjimce.

Ze státu Mysore přijel starý *sannjásin* (žebavý mnich), bývalý přednosta stanice. Zdálo se, že Bhagaván má k němu hned od začátku velké sympatie a neobvyklou laskavost. (Ačkoli Bhagaván nemohl být jiný, než laskavý ke všem, ne vždy se to tak jevilo.) Když *sannjásin* se svým přítelem, který mu dělal tlumočníka, odjížděli z ášramu, vstoupil ještě do haly, tou dobou zrovna prázdné. Bhagaván se zrovna vrátil ze své poobědové procházky a seděl na pohovce. *Sannjásin* se modlil, aby Bhagaván položil své ruce na jeho hlavu a klekl si dosti blízko pohovky a opřel si o ni hlavu. Bhagaván se k němu otočil a na několik minut položil ruce na jeho hlavu, aniž by cokoli řekl. *Sannjásin* pak vstal a se silným pohnutím odešel z haly.

Bhagaván svým stoupencům vždy radil, aby se nikdy nechápali přetěžkých povinností guru. Vede to jenom k problémům. Guruování by na stoupence navalilo nejnemožnější problémy a snaha tyto problémy vyřešit by nevyhnutelně vedla k nečestnosti. I při nejvyšším úsilí by jej to odvedlo z pravé cesty.

Anantanarayana Rao se zmínil, že když jednou pečoval o Bhagavána během jeho poslední nemoci a prosil jej, aby udržel svůj život kvůli svým stoupencům, Bhagaván na to odpověděl: „Prvotní povinností guru je v jeho žácích nastolit jistotu (*nebo také určitost, konkrétnost, hmatatelnost*“, z *originálu těžko přeložitelné, pozn. překl.*) jejich bytí, a když to vykoná, může opustit tělo.“ Další důkaz, že Bhagaván uznal svůj vztah guru k žákům.

Bhagaván se zmínil, že hlavními principy *sádhany*, kterou bychom měli vykonávat, je požívání jen *sattvického* jídla a dodržování *satsangů*. Žádná jiná pravidla neustanovil. Řekl, že mysl je celá tvořená z potravy, kterou jíme, takže potrava musí být zdravá a přísně vegetariánská. Na druhé straně však lidem do stravování nijak nezasahoval a k ničemu je nenutil. Jídlo v ášramu bylo velice pálivé, v jižní Indii je to běžné, ale Bhagaván si nestěžoval. Sám pocházel z jihu. Jeho postojem bylo, že kuchaři ví, co dělají, a pokud by to chtěli dělat jinak, pak je to jejich osobní věc. Byl však proti požívání masa. Během mých počátků v ášramu kdosi rozšířil zvěst, že jsem si ve své kuchyni uvařil masité jídlo. Byla to samozřejmě lež. Moje jídlo bylo mnohem *sattvičtější*, než jídlo v ášramu. Když tu historku uslyšel Bhagaván, řekl: „Tyhle věci tu nechceme.“

Jak pohlížet na *satsang* (sdružování se s mudrci)? Protože je zřejmé, že společnost, ve které se pohybujeme, nás ovlivňuje, držíme se ideálu žít s realizovaným mudrcem. Když to není možné, pak bychom si měli zvolit tu nejlepší společnost, jakou můžeme, a vyhnout se nežádoucí společnosti. Bhagaván nikdy nevyučoval morálce a neměl žádnou zvláštní ošklivost ze sexu. Slyšel jsem, jak jednou odpověděl ztrápenému žákovi: „Je lepší to udělat, než na to neustále myslet.“ Připomíná to citát z Bhagavadgíty: „Myšlenky jsou činy v představách.“ Neustálé myšlení na sex se rovná jeho vykonávání. Bhagaván přirozeně očekával, že *sádhové* povedou slušný život a půjdou ostatním příkladem. Za všech okolností bychom měli praktikovat zdrženlivost, dokonce i v tom, co považujeme za dobré. Může se to

zdát zvláštní, ale umírněnost v *sádhaně* se doporučuje. Přehnaná askeze a dlouhodobé, nepřírozeně nucené meditace mohou nakonec vést k šílenství, pokud tak nečiníme pod řádným vedením.

Jednou jsem viděl, že se Bhagaván opravdu zdál rozhněvaný a atmosféra v hale byla napjatá. Člověk cítil strach. Příčinou bylo, že do města zavítal populární svámí, který všechny, prakticky každého, kdo za ním přišel, zasvěcoval bez jakékoli přípravy. Učil lidi jistým dechovým cvičením, která se nakonec ukázala být velice nebezpečná pro ty, kdo je cvičili bez nezbytných opatření. Načas byl dosti v módě, ale naštěstí byl brzy zapomenut, a ti, kteří jeho učení praktikovali, toho nechali. Ovšem bylo zde mnoho těch, kteří zešíleli. O tomto muži píše v jedné ze svých knih i Svámí Ramdas.

Jednoho večera, krátce před jídlem, přišli do haly dva stoupenci onoho svámího. Položili Bhagavánovi nějaké otázky, na které on pohotově odpověděl, ale ti dva je nechtěli přijmout a opakovaně se snažili Bhagavána přesvědčit, že nemá pravdu. Bhagaván měl s nimi velkou trpělivost a dlouho se jim snažil pravdu vysvětlit, ale nakonec byla drzost těch dvou taková, že Bhagaván vybuchl hněvem a s rozčilením, které budilo hrůzu, šel k nim, ale oni byli tak otrlí, že se zdálo, že to na ně má jen malý účinek. Nakonec byli násilím vyhozeni z haly a vyhnáni z ášramu. Bhagaván poznamenal: „Přišli sem, aby zneuctili toto učení.“

Okamžitě, jakmile ti dva vypadli z haly, nebylo na Bhagavánovi vidět žádné známky hněvu, ani rozčilení. Všechno bylo jen na povrchu. Krátce nato někdo přišel do haly a položil naprosto normální dotaz. Bhagaván tiše odpověděl, jako by se nic nestalo. Evidentně byla celá událost definitivně pryč.

Při jednom rozhovoru s Bhagavánem jsem zmínil, že se snažím setřást ze sebe tělo. Bhagaván odpověděl, že jen člověk odhazuje své šaty a zůstává nahý a volný, ale pravé Já je neohraňené a není žádným způsobem uzavřené, tak jak by mohlo setřásat tělo? Kde by ho zanechalo? Pravé Já je všeobsažné. Je všude. Konečná pravda je tak prostá. Není to nic jiného, než být v našem vlastním, přirozeném, původním stavu. Je ohromující, že kvůli učení této jednoduché pravdě musí existovat spousta náboženství a tolik sporů mezi těmi, kteří učí božím nařízením.

Poznamenal jsem, že lidé jednoduchost nechtějí. „Správně,“ odpověděl Bhagaván, „chtějí něco komplikovaného a záhadného. Proto vzniklo tolik náboženství. Například křesťan nebude spokojený, pokud nebude učen, že Bůh je skrytý kdesi pryč v nebi a bez pomoci církve jej nelze dosáhnout. Kristus Boha opravdu znal a sám Kristus nás k němu může přivést. Ale pokud se těm lidem řekne jednoduchá pravda – Království Boží je ve vás – nejsou spokojeni a vyvozují z toho něco komplikovaného a nepřírozeného. Jen zralí dokáží porozumět podstatě věci v její jednoduchosti.“

Během války přijel na pobyt do ášramu malý chlapík. Byl napůl Ind a napůl Japonec, ačkoli vypadal téměř jako Ind. Měl knihu rozhovorů s Krišnamurtim, o níž se velice zajímal a často

se na témata z knihy ptal Bhagavána. Bhagaván byl k němu velice laskavý a shovívavý. Později jsem měl dojem, jako by s ním Bhagaván sympatizoval proto, že tušil jeho osud.

Ten muž byl činný na jedné místní škole jako profesionální fotograf. Nějaký chlapec ho tam při kurzu zdržoval a tehdy se ukázalo, že jeho náramkové hodinky nejsou žádné hodinky, ale jakési miniaturní rádio, takže chlapík byl zatčen a odveden na policii coby japonský špión. Tím se asi jeho osud naplnil. V každém případě jsme ho už nikdy neviděli. Lze dodat, že byl Bhagavánem dobře připraven.

Jednou nám Bhagaván říkal, že tělo tamilského světce Manickvásagara zmizelo v záři světla a nezůstalo po něm ani stopy. Zeptal jsem se ho, jak je to možné a Bhagaván mi vysvětlil, že tělo je zhuťněná mysl. Když se mysl *džňánina* rozpustí a stráví sama sebe v ohni světla, tělo je postupem času také spáleno. Jako další stejný příklad zmínil Nandanara. Připomněl jsem příklad z bible, jak je Eliáš vezen na nebesa v ohnivém kočáru, což je poetické vyjádření téhož. Zeptal jsem se, zda se tomuto podobá i Kristovo zmizení z hrobky, ale Bhagaván řekl, že je to něco úplně jiného, jelikož Kristovo tělo po smrti na nějakou dobu zůstalo. Zatímco těla v těch druhých případech byla absorbována okamžitě a zcela. Bhagaván vysvětlil, že jemné tělo se skládá ze světla a zvuku a hrubé tělo je zhmotněnou formou téhož.

Člověk často slyšel lidi říkat, že Bhagaván je *avatár* (boží vtělení) a takovéto jejich smýšlení ještě přidalo Bhagavánovi na slávě. Ale kromě toho, že za *avatára* můžeme označit každého, protože jsme všichni Bohem v lidském těle, tu není absolutně žádný důvod se takto vyjadřovat. Jednou jakýsi *sannjásin*, patřící k proslulému řádu, kde panuje domněnka, že jen jejich guru dosáhl seberealizace, v debatě agresivně a hrubě napadnul Bhagavána:

Sádhu: Lidé říkají, že jste *avatár* Subramanii (hinduistického boha). Co vy na to?

Bhagaván nic neřekl.

Sádhu: Když to tak je, proč o tom nemluvíte? Proč nemluvíte otevřeně a neřeknete nám pravdu?

Bhagaván neodpověděl.

Sádhu: Řekněte nám to, chceme to vědět.

Bhagaván (tíše): Jakýkoli *avatár* je jen částečným projevem Boha, zatímco *džňánin* je Bůh samotný.

V tomto tkví veškerý rozdíl mezi *advaitou* a ostatními filozofiemi. V *advaitě* není nic jiného než pravé Já. Není tu místo pro nějaké zvláštní projevy, jako jsou *avatáři*. Člověk je buď seberealizovaný, nebo není. Nejsou žádné úrovně.

Mnoho lidí říkalo, že Bhagaván neprováděl zasvěcení, nebo že neměl žádné žáky, třebaže ti, co s ním žili, neměli ohledně vztahu mezi sebou a Bhagavánem žádných pochyb. Chtěl jsem zjistit, co k tomu může říct sám Bhagaván, a tak se jednou večer po jídle konal následující rozhovor:

Stoupenec (Allan Chadwick): Bhagaván říká, že nemá žádné žáky.

Bhagaván (prohlíží si mě nedůvěřivě): Ano.

S.: Ale Bhagaván také říká, že pro většinu uchazečů je guru nezbytný?

B.: Ano.

S.: Co tedy mám dělat? Urazil jsem takovou dálku a dlouhé roky seděl u nohou Bhagavána. To všechno byla jen ztráta času? Musím nyní odejít a putovat Indií při hledání gurma?

Bohužel sám tlumočnick se tak zajímal o odpověď, že jej Bhagaván jej stěží dokázal přerušit a přimět jej, aby mi tlumočil vše, co Bhagaván říká. Musím tu dodat, že dělat tlumočnicka mezi Bhagavánem a ostatními lidmi, bylo nesmírně obtížné. Bhagaván mluvil tak rychle, že bylo občas velmi těžké zachytit, co přesně říká. A když se tlumočnick snažil porozumět, a tedy se zajímal o téma hovoru, pak zjistil, že má čas tlumočit jen příležitostné věty. Často byli tlumočnicki příliš ostýchaví, než aby vyzvali Bhagavána, ať posečká, což by Bhagaván vždy ochotně udělal, aby jim umožnil překládat větu po větě.

Ale pokračujme v Bhagavánově odpovědi. Její podstata byla: Pro *džňánina* je vše jedním. Nevidí rozdíl mezi guruem a žákem. Zná jen jediné pravé Já a ne myriády osobních já, jako my. Jak by pro něj mohl existovat nějaký rozdíl mezi osobami? (Tomuhle téměř nedokážeme rozumět. Jak může *džňánin* současně vidět rozdílnosti a nevidět rozdílnosti? Jasně rozlišuje. Odpovídá na otázky, diskutuje a evidentně dělá vše stejným způsobem jako my, přesto pro něj, to opakuji, existuje jen jedno pravé Já a tento život pro něj není ničím než snem.) Ale pro hledající je rozdíl mezi osobami naprosto skutečný. Vztah mezi guruem a žákem pro něj nepochybně existuje. Pokud by neexistoval, tak „proč urazil takovou dálku a zůstal zde?“. Pro hledajícího Bůh ve své milosti zaujímá formu, aby jej vedl do bezforemného stavu. Bhagaván řekl: „Má o tom nějaké pochyby? (*Myšlen je Chadwick a otázka se týká existence vztahu guru – žák mezi Bhagavánem a Chadwickem. Pozn. Překl.*) Zeptejte se ho, jestli po mě chce, abych mu to dal písemně. Jděte a zavolejte Nárajaniera, notáře, a řekněte mu, ať to pro něj sepíše.“ Později Bhagaván s humorem dodal: „Sežeňte kolek a dejte ho na to potvrzení. Přesvědčí ho to?“

Sjednotit dvě stanoviska – *džňánina* a žáka – je vlastně skoro nemožné. Bhagaván tímto rozhovorem odstranil pochyby mnoha stoupenců, přesto jsou ještě tací, kteří tvrdí, že pro ně nemá cenu, aby přijali Bhagavána, protože neposkytl žádné zasvěcení, a dokonce ani nepřipustil vztah mistra a žáka.

Jednou, když někdo mluvil, jak udělal to a tamto, se Bhagaván zeptal: „Proč si myslíte, že jste konající? V tom je celý problém. Je to úplně absurdní, je to tak jasné, že Já nic nekoná. Pouze tělo je činné. Já je vždy svědkem. My se však tak ztotožňujeme s našimi myšlenkami a s činnostmi, že bez přestání říkáme – udělal jsem to, či tamto – ačkoli jsme neudělali vůbec nic. Soustřeďte se na to být svědkem a nechte věci, ať se dějí po svém. Beztak se budou dít. Nemůžete jim zabránit.“

To je věc! Události se stejně budou dít, ale Bhagaván učil, že i když jsme neměli žádnou sílu je zastavit, měli jsme sílu je nestranně pozorovat jako svědek, a ne jako konající. To byl účel života a přesně v tom spočívá *sádhana*.

Dovolte mi, abych v přímé spojitosti s výše uvedeným citoval z knihy *Mé vzpomínky* od Dévarádži Mudaliara: „Člověk má jedinou svobodu – usilovat a získat *džňánu* (pravé poznání), která mu umožní se neztotožňovat s tělem. Tělo nevyhnutelně projde událostmi, které jsou dány nevyhnutelným *prárabdha karmanem* a člověk má svobodu se buď ztotožňovat s tělem a být připoután k ovoci jeho činů, nebo se od toho odpoutat a jen svědčit činností.“

Pro dosažení takové odpoutanosti učil Bhagaván metodu sebezkoumání: „Kdo jsem já?“. Když jsme v ní uspěli, spatříme činnosti už ne jako naše, ale jako nevyhnutelné dění celku.

Bhagaván nikdy neoplýval silou, alespoň ne po jeho třicítce. Nebylo pochyb, že je to kvůli jeho silné askezi v prvních létech v Tiruvannamalai, která se na jeho tělu podepsala. Několik let jej trápilo astma a fotografie ze Skandášramu jej ukazuje skoro jako kostru. Náhle, po patnácti letech, bez zjevného důvodu, se astma vytratilo, jak mi Bhagaván sdělil. Ale vždy byl náchylný k nachlazení a měl časté zažívací potíže. Později měl čím dál větší problémy s chůzí. Bylo vyzkoušeno nespočetné množství masážních olejů a Bhagaván byl masírován ráno i večer, ale jen s malým účinkem.

Jednoho brzkého rána v dubnu 1942, když se Bhagaván vracel z procházky po Arunáčale, měl ošklivý úraz. Jedna z jeho milovaných veverek mu překřížila cestu, když scházel kamenné schody poblíž ošetrovny ášramu. Byla štvána ášramovým psem, který byl v plném trysku. Bhagaván před psa napřáhnul hůl, aby ho zadržel, uklouzl však po schodech a zlomil si klíční kost. To je samozřejmě velmi bolestivé. Ošetřil ho místní ranhojič, specialista na zlomeniny, a během dvou týdnů byl Bhagaván zcela v pořádku, i když to pro nás všechny byl čas plný úzkosti.

V roce 1947 Bhagaván dostal nějaký lék na jeho revmatismus, ale mělo to jen malý účinek, s tou výjimkou, že to přineslo silné záchvaty škytavky, které trvaly mnoho dní, a doktor byl proti nim zcela bezradný. Přitom to vůbec nemuselo nastat, protože nás doktor varoval, že pacient má být kvůli těmto reakcím sledován. Ale i když Bhagaván později řekl, že si všimnul, jak jeho moč velmi zežloutla, což byl jeden z hlavních příznaků pro tyto reakce, nikdo další si ničeho nevšimnul. Během těch záchvatů jsme byli dosti vyplašení, ale škytavka sama odezněla. Když to trvalo, bylo v ášramu silné napětí, protože jsme všichni cítili, že s tím nemůžeme nic dělat.

5. února 1948 začala tragédie poslední nemoci. Bhagaván si často škrábal levý loket, který byl nějak podrážděný. Jeho sloužící loket prohlédl, aby zjistil, v čem je problém, a našel malou bulku o velikosti hrášku. Podle očekávání to sdělil doktorovi v ášramu. Doktor rozhodl, že je to jen drobnost a měla by být odstraněna při lokální anestezii. S nikým se to nekonzultovalo, ačkoli jsem slyšel, že byl upozorněn, že Bhagaván je hodně známý a že by z Madrásu ochotně přijela řada doktorů na konzultaci, takže by se mělo počkat a bez jejich názoru nedělat nic. Ale doktor byl neoblomný a trval na zákroku.

Další doktor, který byl tou dobou v ášramu, neochotně provedl lokální anestezii a bez nějakých řečí byl zákrok provedený jednoho rána před snídaní, v Bhagavánově koupelně. Provedl se malý řez (příliš malý, jak mi bylo řečeno), výrůstek byl vyříznut, ale jen povrchně,

jak se ukázalo. Bhagaván tu operaci nikdy nechtěl a doktorům řekl, ať to nechají přirozené léčbě. Nicméně oni se tak rozhodli. To byl začátek konce. Opona posledního dějství se pomalu zatahovala. Výrůstek byl sarkom – zhoubný nádor pojivových tkání.

V následujících měsících proběhly v ošetrovně ašramu další operace, vedené chirurgem z Madrásu, a tentokrát pod celkovou anestezí. A i když přinesly dočasnou úlevu, nádor znovu rostl a sílil. Zkoušelo se rádium, ale růstu nezabránilo. V červnu nádor krvácel a zanítil se. Doktoři se radili s Bhagavánem a řekli mu, že jedinou nadějí je amputace ruky, ale Bhagaván to rovnou zamítnul. Byla to jediná událost, kdy byl skutečně aktivní v tom, co se má kolem jeho nemoci dělat. Nechte je dělat, co chtějí – to byl jeho postoj, třebaže jim po celou dobu říkal, že by bylo lepší nezasahovat, ale nechat to svému přirozenému vývoji. Nikdo na to nedbal. Celkem proběhly čtyři operace, včetně té malé, osudové, na začátku. Bhagaván byl slabší a slabší. Na několik dní si jej vzal do parády homeopat, během nichž nařídil Bhagavánovi přísnou dietu. Bhagavánovi to vůbec neprospělo a jen přidalo komplikace a nevyslovitelné trápení. Místní chlapík zkoušel léčbu bylinami a použil silné žíravé obklady, které způsobily otravu krve. Další muž, Hown, z Kalkaty, zkoušel *siddha* léčbu, ale ta udělala Bhagavánovi tak zle, že si odmítl brát jakýkoli další lék, protože kvůli nim nemohl ani močit. V březnu (1945) vyprchala veškerá naděje. Doktoři, alopaté, se toho ujali po svém. Přijeli s plným nákladním autem materiálu a kvůli diatermické (tepelné) léčbě položili Bhagavána na zvláštní kruhový rošt z elektrického vedení. Snad až deset doktorů se zúčastnilo poslední operace, při níž Bhagaván málem zemřel a musel být ožívován transfúzí krve.

Noc před touto operací jsem zašel do ošetrovny, abych spatřil Bhagavána, a na kolenou jsem ho prosil, ať se operace nekoná. Bylo jasné, že to ničemu dobrému nepovede. Po každé operaci tumor více narostl a šířil se po jeho ruce vzhůru až do podpaždí. Prosil jsem, že toto dodatečné utrpení je k ničemu a ať nás ušetří strádání, ale Bhagaván odmítl, protože, jak řekl, doktoři se už tolik obtěžovali, že *by byla hanba je právě teď zklamat*.

Krátce po operaci sebejistí doktoři přiznali neúspěch a vzdali se vší naděje, takže se mohli vyzkoušet jiné metody léčby. Samozřejmě, že už bylo příliš pozdě. Doktoři prohlásili, že alternativní léčba je zbytečná a bránili se jí do poslední chvíle. Pochopitelně se ukázalo, že tomu tak nemuselo být. Ale Bhagavánův postoj po celou dobu byl takový, ať každý dostane šanci, nikdo neměl být zklamán.

Doba trvání této strašlivé nemoci, přibližně rok, každého upozornila, že konec je nevyhnutelný a není nijak vzdálený. Ze své milosti nás takto ušetřil náhlého šoku. Nikdo se nemohl vymlouvat, že byl překvapen. Bhagaván také opakovaně připomínal stoupencům, ať nedělají žádný rozdíl (*v působení* džňánina – *pozn. překl.*) po odchodu z těla. „Kam bych šel? Budu tu stále.“

Možná bude správné, když tu vysvětlím svůj jasně odsuzující postoj k doktorům. Vše je obsaženo v mé víře, že bychom se měli mlčky podrobit Bhagavánovi. Nesporně častokrát selžeme. Jsme slabí a naše *vásany* jsou silné, ale tohle byla příležitost, kdy jsme se mohli podrobit bez osobních neshod. Bhagaván řekl: „Nechte všemu přirozený průběh.“ Ale my jsme toho nedbali. Vlastně jsme vše věděli lépe než on. To je naprostá domýšlivost!

Poslední noc ležel Bhagaván v malé místnosti, která byla původně postavená jako skladiště. Přesunul se do ní z velké haly. My všichni jsme seděli naproti na verandě chrámu. Jediný pohled do místnosti byl přes malé větrací okénko asi 1,8 m nad zemí. Takže když jsme seděli na zemi, neviděli jsme do místnosti, kde ležel. Bylo vidět jen stálý pohyb vějíře, tam a zpátky. Každý úzkostlivě sledoval ten vějíř, protože když se zastaví, bude jasné, že přišel konec.

Vedení ášramu se obávalo, že by čekající davy lidí mohly způsobit nějaké potíže, jako např., že by se určitá skupinka lidí chtěla zmocnit těla a pohřbit je mimo ášram. Udělat něco takové však bylo nemožné. Okolo bylo hodně policistů a většinové mínění bylo samozřejmě proti něčemu tak nevhodnému. Ale i tak byly pořádkové síly vystrašené. Z tohoto důvodu asi hodinu před odchodem Bhagavána byl přítomný D.M.O. (*vládní zmocněnec – pozn. překl.*) vybídnut, aby vyšel ven a oznámil, že pro tuto noc žádné bezprostřední nebezpečí nehrozí. Bylo to skandální. Přirozeně, že mnoho lidí odešlo domů na večeri, a tak zmeškali poslední okamžik.

V Tiruvannamalai pobývali i nějací američtí zpravodajové a fotografové, kteří tu byli jen kvůli senzaci. Bydleli necelý kilometr odsud. Jeden z nich, stojící před domem, náhle vzhledl vzhůru a uviděl velice jasnou hvězdu či meteor, jak pomalu stoupá vzhůru napříč oblohou severním směrem a mizí za vrcholkem Arunáčaly. Zavolal zbytek skupinky, která vyběhla ven, a uviděli to samé. Všichni se jednomyslně shodli, že se s Bhagavánem něco stalo. I když v něj neměli nějakou obzvláštní důvěru, nějakým tušením si byli jistí, že to tak je. Stalo se to přesně v době odchodu (20:47, 14. dubna 1950) a světelný úkaz pozorovalo mnoho lidí a všichni se pozoruhodně shodli na témže. Viděli to i lidé v Madrásu a někteří z nich hned nasedli do svých aut a rozjeli se do ášramu. Toto je fakt, který nebudu vysvětlovat. Musí se to přijmout to, co se odehrálo.

Jednoho rána v roce 1938 přišel do haly kongregační biskup Stanley-Jones. Byl doprovázen tajemníkem, který si zapsal mnoho poznámek o tom, co řekl Stanley-Jones, ale skoro nic z toho, co bylo dovoleno říci Mahárišimu. Ve skupině byli další dva křesťané. Stanley-Jones cestoval po Indii a sbíral materiál pro knihu, která měla mylně prokázat, že hinduističtí světci nejsou ničím, ve srovnání s běžným věřícím křesťanem. Chtěl se dozvědět, co je Bhagavánova metoda a čeho všeho s ní dosáhl. Celý jeho postoj byl arogantní a neústupný. Pro záznam rozhovoru jsem si osvěžil paměť z knihy *Hovory*, ale záznam je upravený podle mých vzpomínek.

Stanley-Jones: Co je hledání a jeho cíl? Jak daleko jste v něm pokročil?

Bhagaván: Cíl je pro všechny stejný. Ale proč vůbec pátrat po cíli? Proč nejste spokojený se sebou, jak jste?

S. J.: Pak tedy není žádný cíl:

B.: Ptám se vás, proč vy hledáte cíl?

S. J.: Na tyhle záležitosti mám svůj vlastní pohled. Chci vědět, jestli k tomu má co říci Maháriši.

B.: Maháriši nemá žádné pochyby, takže tyto otázky nemusí klást. Co hledáte vy?

S. J.: Za cíl považuji poznání vyšší mysli prostřednictvím nižší mysli, aby tak mohlo na zem přijít království nebeské. Nižší mysl je nyní nedokonalá a jen takto se stane dokonalou.

B.: Takže připouštíte existenci nižší mysli, která je nedokonalá a hledá dokonalost ve vyšší mysli. Řekněte mi, jak se liší nižší mysl od vyšší?

S. J.: (Ignoruje dotaz a pokračuje ve sdělování svých názorů, které zajímají jeho samotného.) Království nebeské přinesl na zem Ježíš Kristus. Považuji ho za ztělesnění tohoto království. Chci, aby si to každý uvědomil. Kristus prohlásil: „Hladovím s ostatními hladovějícími.“ Vzájemné společenství s Kristem je radost a oddělenost od království nebeského je bolest. Když bude každý z nás toto království rozšiřovat, sjednotí se se zbytkem.

B.: Mluvíte o rozdílnosti mezi lidmi, ale co se s touto rozdílností stane v hlubokém spánku?

S. J.: (Opět ignoruje otázku.) Chci být úplně probuzený.

B.: Věříte, že zrovna teď jste probuzený. Ale je to naopak, toto je jen sen v dlouhém spánku. Každý spí. Tento svět a všechno dění jsou jen snem.

S. J.: To je *Védánta*. Tu nepotřebuji. Tyhle rozdíly nejsou neskutečné. Existují. (Vrací se ke své původní otázce.) Může nám Mahářiši říct, co nalezl? Co je ten probuzený stav, o kterém mluví?

B.: Je za třemi stavy bdění, snu a hlubokého spánku.

S. J.: Ale já jsem právě teď probuzený a vím to.

B.: Ale ve skutečném probuzeném stavu nejsou žádné rozdíly.

S. J.: Co se v tomto případě stane se světem?

B.: Ve vašem hlubokém spánku svět neexistuje. Když se probudíte, objeví se náhle svět a říká vám: „Já existuji.“?

S. J.: Ne, ale druzí lidé mi říkají, že tu je svět, který potřebuje duchovní a mravní obrození. Takže svět musí opravdu existovat. Všichni se na tom shodují.

B.: Nyní spatřujete svět a v něm lidi, ale mohou existovat mimo vaše myšlenky?

S. J.: (Uhýbá od vyřčeného.) Do světa vstupuji s láskou.

B.: Jste od něj oddělen, že do něj můžete vstupovat?

S. J.: Jsem to samé, co svět. Přišel jsem klást otázky a poslouchat Mahářišihovo odpovědi. Proč se mě pořád takto ptáte?

B.: Ale Mahářiši vaše otázky odpověděl. Skutečný bdělý stav neobsahuje rozdíly.

S. J.: Dosáhl jste cíle?

B.: Neexistuje žádný cíl, oddělený od pravého Já, tak jak by mohlo být něco nově získáno? Kdyby tomu tak mělo být, bylo by to nestálé, a co je nestálé, jednoho dne zmizí. Nesouhlasíte, že cíl musí být věčný? Takže musí být uvnitř pravého Já. Hledejte ho tam a najdete ho tam.

S. J.: Chci znát vaši zkušenost.

B.: Žádná má zkušenost neovlivní vaše ptaní. Každý musí najít pravdu sám pro sebe. Jak by ji někdo jiný mohl najít za vás?

S. J.: Ale kdepak. Každá osobní zkušenost má lidskou hodnotu a může být sdílena s ostatními.

B.: Svoji otázku musí vyřešit tazatel. Ostatní to za něj udělat nemohou.

S. J.: (Samolibě.) Ale já odpověď znám.

B.: Řekněte nám ji!

S. J.: Před dvaceti lety mi bylo království nebeské vyjeveno. Bylo to způsobeno samotnou milostí Boha. Sám jsem pro to nic neudělal. Byl jsem šťastný. Mám nyní v úmyslu zpřístupnit jej pro všechny. Přesto však chci znát božskou zkušenost Mahářišiho.

Bhagaván mlčel.

Stanley-Jones pak pronesl proslov na téma lásky. Jak měl v severní Indii dva ášramy a jak se skrze ně šířila láska po celém světě. Držel skvostné kázání a tajemník jen stěží zapisoval jeho slova. Po chvíli znovu obnovil svoji útočnost a snažil se přimět Bhagavána, aby mu sdělil jeho zkušenost.

Paní Jinarajadasa, manželka presidenta Theosofické společnosti, která byla tou dobou v hale, protestovala: „My všichni zde věříme, že Mahářiši sám přinesl na zem království nebeské. Vy ho teď otravujete otázkami ohledně jeho zkušenosti. Není pro vás lepší držet se jeho pokynů a hledat ono království v sobě samém?“

S. J.: Ale jak si ho mám uvědomit?

Stanley-Jones byl k nezastavení. Pokračoval v rýpání do Bhagavána a odmítal chápat, co mu Bhagaván říká. Nakonec jsem se rozhorlil. Seděl jsem na vzdáleném konci meditační haly, nebo jsem se o to přinejmenším snažil, ale jeho nemožná svéhlavost mě rušila. Nakonec jsem to už nemohl vydržet a zakřičel jsem na něj: „K čemu vám je, ptát se Mahářišiho, jestli realizoval? Království nebeské je ve vás. Říká vám to vaše svaté písmo.“

Stanley-Jones se překvapeně otočil, aby si prohlédl toho drzouna, který se odvážil zasáhnout a dávat otázky církevní opoře.

„Neříká,“ odfrkl nasupeně.

„Ano, říká. Proč se nedržíte svého křesťanského učení a nehledáte Království nebeské uvnitř?“

„Takhle to v písmu není. Píše se tam: ‚přišlo mezi vás‘.“

„Ne, to není správně. ‚Uvnitř vás.‘ Také se dodává: ‚Hledejte nejprve království nebeské a vše ostatní vám bude přidáno.‘ Proč to neděláte?“

Stanley-Jones se rozhodl, že už se námi nebude zabývat, protože je přeci významnou osobou. Řekl: „Už jsme přetáhli náš čas.“

Tajemník sbalil své drahocenné papíry a společnost vstala a opustila halu. Když odešli, Bhagaván se smál a řekl, že jsem Stanley-Jonesovi oplatil jeho vlastní mincí.

Nedlouho poté se v pandžábském tisku objevil článek o návštěvě Stanley-Jonese u Mahářišiho. Stanley-Jones v něm uváděl, že Bhagavánovo učení bylo prostě negativní: „...činí mysl vyprázdněnou“. Bhagaván tomuto nikdy neučil, a dokonce se o tom při rozhovoru ani nezmiňoval. Jak vidíme, pro člověka, který není vhodný k přijetí pokynů od gurua, je zbytečné sedět u jeho nohou. Stanley-Jones přišel do ášramu s předsudky, takže nic jiného nemohl chápat. Odjel přesvědčen, že slyšel to, co se rozhodl slyšet.

Existuje známé rčení, že když je žák zralý, guru se dostaví. To lze považovat za rovnocenné slovům, že když žák není zralý, pak ani přítomnost gurma a jeho vyučování nebudou mít žádný účinek.

Bhagavánovy reakce na potrhle návštěvníky byly odmítavé a občas téměř odsuzující. Kde jsme čekali politování návštěvníka, tam nic takového nebylo. Mimochodem se zdálo, podle toho, jak s nimi Bhagaván mluvil, že to považoval za jejich chybu, vlastně jen za nedostatek kontroly. Že pokud by skutečně chtěli, mohli by se vzchopit a jednat normálně. Bhagaván tohle o nikom z nich neřekl. Je to jen můj osobní názor.

Byla tu jedna dáma, která nějaký čas pobyla v ášramu a myslela si o sobě, že je velice zbožnou bytostí. Zcela se uzavřela v chatrči, stojící těsně za branou ášramu a přes oči si uvázala šátek, aby tak nemohla vidět a rozptylovat se hříšným světem a mohla dodržovat mlčení. Domnívala se, že tímto způsobem utiší smysly. Bhagaván k tomu jen řekl: „Proč sem nepřijde a nepřidá se k nám, jako jiní lidé? Co dobrého jí to přinese? Přišla sem, aby byla s námi, a potom se sama uvězní.“

Jiná žena, židovka, která v Německu vytrpěla strašlivý útisk od nacistů, měla ve zvyku se vysvléct a promenádovat se nahá na veřejnosti. Mívala hysterické záchvaty, křičela a zdálo se to vše mimo její kontrolu. Bhagaván byl k jejímu skotačení velice odtažitý a sotva projevoval nějaký zájem. Ale když ji policie odvedla pryč, ptal se, co se s ní stalo. Pro její bláboly však neměl žádné zjevné sympatie.

Jakýsi mladík z Mysore sedával před Bhagavánem několik měsíců, zdánlivě vždy v hluboké meditaci. Vypadalo to, že Bhagaván je k němu téměř nepřátelský, a to do té míry, až se ho někdo zeptal proč. Bhagaván odpověděl, že ten mladík jen myslí na práci, protože žádnou nemá, což se ukázalo být pravdivé. Ve skutečnosti mu bylo nabídnuto zaměstnání v místní škole, protože měl nějaký vědecký titul, ale byl tak bláznivý, že to odmítl. Vypadalo to, že si myslí, že by mu nějaké místo mohl obstarat samotný Bhagaván. Bylo však velice nebezpečné zneužívat Bhagavánovu sílu. Bhagaván se tomu také vždy důrazně bránil. Nakonec se s výkřiky: „Otče! Otče!“ pokusil dostat na Bhagavánovu pohovku a obejmout jej. Doufal, že tak získá jeho sílu přímo.

Do ášramu přicházela spousta potřeštěnců s nadějí, že je Bhagaván vyléčí. I když to bylo proti pravidlům ášramu, dokázali se propašovat do haly, když je nikdo nehlídal. Občas měla taková návštěva účinek, ale Bhagaván se ve všech případech jevil zcela netečný.

Ve většině případů Bhagaván sdílel žal jiných lidí a pronesl nějaká slova útěchy. Ale když takový člověk ztratil kontrolu, Bhagaván zvažněl a bylo vidět jeho lhostejnost. S nemocnými sympatizoval a v některých případech dokonce poradil a nějakým způsobem pomohl. Jednou, když jsem byl nemocný a ležel jsem ve svém pokoji, mě přišel neočekávaně navštívit. Zašel tehdy do domku Devarádži, aby jako první vstoupil do nového, právě postaveného pokoje, a dozvěděl se, že jsem nemocný a že by mě překvapivá návštěva potěšila. Bhagaván okamžitě vyhověl. Tím je záhada jeho chování vůči potrhlym lidem ještě větší. Bhagaván byl přirozeně soucitný ke každému a ke všem nerozdílně, takže tato výjimka v jeho chování je poněkud záhadou.

Hodně lidí pokládá za nanejvýš prospěšné dotknout se čehokoli, čeho se dotýkal guru. Starší dámy tak čekaly před koupelnou, aby si usrkly vody, vytékající z Bhagavánovy lázně, nebo vody na zemi, ve které si opláchl chodidla po návratu z procházky. Výjimečným požehnáním bylo jíst jídlo z listu, ze kterého již pojedl Bhagaván. Ale sám Bhagaván byl vůči těmto věcem netečný a dělal, co mohl, aby od nich stoupence odrazoval. V ášramu platil pro každého zvyk, aby po jídle vyhodil list, ze kterého jedl. Samozřejmě, že Bhagaván měl výjimku. Ale jeden ze sloužících byl zodpovědný za to, že dohlédne, aby byl list vyhozen, aniž by se ho někdo zmocnil. Vím určitě, že pokud sloužící už neměl svůj vlastní list, mohl si pak dát jídlo na Bhagavánův list, ale Bhagaván si toho nevšímal, nebo to nepovažoval za problém.

Jednoho dne si Bhagaván povšímnul mladé dívky, která se kolem něj ochomýkala a pozorovala ho, jak jí. Jasně na něco čekala. Nakonec se zeptal jejich rodičů, kteří to sledovali s obdivem, co to znamená. Ti mu vysvětlili, že dívka čeká na jeho list, na který si pak nandá jídlo.

Bhagaván se velmi zlobil. Aby vytrestal všechny, kdo si takové věci dovolují, řekl, že příště svůj vlastní list odnese a vyhodí, aby se ho nikdo nemohl zmocnit. Každého to rozrušilo. Jedním důvodem bylo, že v té době byl Bhagavánův revmatismus už tak špatný, že snažit se odnést z jídelny list a současně se opírat o hůl, povede k tomu, že se nebude moci držet zábradlí po straně příkrých schodů, které vedly z jídelny. Ale Bhagaván byl neoblomný. Aby se situace vyřešila, jedna stoupenkyně navrhl, že bude sama dohlížet, aby byl Bhagavánův list vyhozen, aniž by si jej někdo vzal. Cožpak to tak Bhagaván dříve nedovolil? Tak proč teď dělat výjimku? Tak bylo dosaženo kompromisu. Napříště byly všechny listy ponechány v jídelně a jeden ze sloužících je vyhodil najednou. Ta dáma zpočátku trvala na tom, že by to udělala sama, ale místo ní se toho brzy chopil sloužící a tento zvyk přetrvává dodneška.

Do ášramu přijela i nějaká Američanka, která cestovala po Indii a zabývala se antikoncepcí. Zeptala se Bhagavána, jestli je antikoncepce prospěšná, protože vidí, jak se svět rychle zabydluje, zvláště v Indii, kde už není dost jídla pro všechny. Bhagaván se jen usmíval. „Proč spoléháte na kontrolu života, když nedokážete kontrolovat smrt?“ zeptal se. „Raději zjistěte, kdo to je, kdo je právě teď zrozený.“

Stejnou odpověď dal Bhagaván někomu, kdo se ptal na trest smrti a jestli to není zlo, někoho vědomě zabít, i když je to vykonáno státem. Tazatel doufal, že dostane z Bhagavána nějaké vyjádření, ale byl velice zklamán.

„Pokud má někdo zemřít, zemře, bez ohledu na vše, co se kolem stane. Nemůžete tomu zabránit. Může jít přes silnici a bude zabit autem. V každém případě nějak zemře.“

Bhagaván nikdy o ničem nevynášel úsudky. Takže ani k trestu smrti. Jak už jsem se zmiňoval, pro něj neexistovalo žádné dobro a žádné zlo. Jen odehrávání se událostí a připoutanost k tomuto. Poznejte konajícího a v něm spočívejte. Všechno ostatní pak nemělo absolutně žádný význam.

V této souvislosti ocituji Bhagavadgítu (II, 27): Zrozený má jistotu smrti. Zemřelý má jistotu zrození. Kvůli této nevyhnutelnosti byste neměli truchlit.

Při jiné příležitosti jsem se zeptal Bhagavána na sebevraždu. Obcházel jsem Arunáču a když mě míjel autobus, napadlo mě: Vždyť se nemusím soustředit na pravé Já. Skočím před autobus a takto dosáhnu *mókša* (osvobození)! Sdělil jsem to Bhagavánovi, ale on řekl, že takhle to nefunguje. Jak bych se vrhal pod autobus, myšlenky by mimoděk vyrazily. Strach a úder by je vybudily. A vycházející myšlenky by zapříčinily pokračování života, takže bych se musel ujmout dalšího těla. A pokud bych dokázal natolik utiřit mysl, aby se nic takového nestalo, tak proč potom páchat sebevraždu?

Během války lidé hovořili o letadlech, bombách a dalších věcech, které jsou technicky úžasné, ale byly vytvořeny, aby přinášely zkázu. Bhagaván poznamenal, že na tom všem není nic podivuhodného, že to všechno existovalo v prastaré Indii už dříve. Ráma měl svůj květinový vůz, což nebylo nic jiného, než letadlo a v popisech pradávných bojů najdeme střelné zbraně, zbraně z diamantu, a dokonce elektrické zbraně, kromě mnoha dalších, které jsou ve starých knihách popsány. Současný, moderní člověk si myslí, že jsou podivuhodné, ale pradávné národy toho znaly mnohem více, než si dokážeme představit. Znali kombinaci kovů, kterými dokázali přemoci gravitaci. Lidé to dodnes nedokázali.

Jednou padla otázka, jestli se lidské bytosti můžou narodit jako zvířata. „Ó, ano,“ řekl Bhagaván, „dokonce i dnes na sebe berou takovouto formu, jen aby se zde mohly zrodit.“

Příkladem je bezpochyby kráva Lakšmí.

Jednu noc vylez na skálu vzadu za ášramem pes a bez přestání štěkal. Bhagaván nakonec řekl, ať mu tam někdo přinese něco k jídlu. Stalo se, pes se najedl a rychle odběhl. Víckrát už nebyl spatřen. Bhagaván vysvětlil, že to byl nějaký *siddha* (dokonalý jogín), který se oděl do této formy a přišel, aby se najedl, protože měl hlad. Takových je tu více, řekl, ale nepřejí si být známi, takže přicházejí takto.

Bhagavána se ptali, jestli je pravdivý příběh o sedmi *džňáninech*, žijících okolo Arunáču. „Může jich být dokonce ještě více,“ řekl nám Bhagaván, „kdo ví? Jak je poznat? Mohou vypadat jako žebráci, ležící v nějakém příkopu, nebo můžou mít jinou, nerozpoznatelnou podobu. Nedá se to říct.“

Bhagaván vždy každého stoupence odrazil, aby držel *mounam* (ticho), nebo složil slib mlčení. Během války jsem se rozhodl, že bych tak rád učinil, hlavně abych se chránil před posměšky ostatních. Šel jsem a ptal se Bhagavána na svolení. Bhagaván nebyl nadšený a řekl mi, že je zbytečný držet jazyk za zuby, ale přitom psát vzkazy na kousky papíru, jak to dělá spousta těch, co si říkají *mounis* (ti, co dodržují ticho). Takto je v klidu jenom jazyk, ale mysl pokračuje v mluvě stejně jako dřív. Opáčil jsem, že nemám nejmenší chuť držet *mounu* tímto způsobem, ale že bych tužku a papír zahodil. Cítil jsem, že jsem od Bhagavána získal zdráhavý souhlas, když Bhagaván odkýval, že mě lidé vyrušují. Tak jsem učinil všechna nezbytná opatření. Nainstaloval jsem zvonek, vedoucí z mého pokoje do kuchyně, abych nemusel volat sluhu a můj utkvělý šťastný den byl tu. Noc před tím, než jsem začal držet *mounu*, jeden můj přítel o tom začal po večeři hovořit v hale. Bylo nás tam s Bhagavánem jen pár. Bhagaván

hned projevil svůj nesouhlas a řekl, že je to zbytečné a že to vlastně není vůbec nic dobrého. Že toho beztak mnoho nenamluvím. Lepší je mluvit, když je to nezbytné. *Mouna* by ve skutečnosti nenapomáhala sledování ticha. Pokud by ji člověk držel dvanáct let, stal by se němým a mohl by získat nějaké podivuhodné síly, ale kdo by je chtěl? Řeč funguje jako pojistný ventil.

Je přirozené, že po tomto hovoru jsem se svého nápadu vzdal.

Bhagaván byl také proti lidem, kteří na sebe brali *sannjásu* (opuštění rodiny a odchod do bezdomoví). Dodržuje-li se důkladně, je to zbytečné omezování. A pokud ne, je to samo o sobě k ničemu. Konec konců, výsledkem *sannjásy* je, že si člověk myslí „jsem *sannjásin*“, což je náhrada za „nyní jsem ve světě.“ Myšlení, které bylo hlavním nepřítelem, trvá. Bhagaván se vyjádřil stejně i k odchodu do lesa, nebo k uzavření se v jeskyni. Bhagaván by zřejmě schválil život ve světě jako samo o sobě nutné prostředí, pomáhající člověku v jeho *sádhaně*. Pokud to člověk dokázal – být člověk na světě, ale ne ve světě – pak dosáhl vysokého stupně odpoutanosti. Je vždy lepší mít proti sobě určité protivensství. Strom, který neodporoval nárazům větru, je obvykle slabý.

Jednoho dne kdosi na adresu Bhagavána pronesl: „Děje se tady toho tolik, co by Bhagaván neschvaloval. Proč tu zůstává? To nemá žádné tužby nebo přání?“

„Co mohu dělat?“ ptal se Bhagaván. „Když odejdu do lesa a zkusím se ukrýt, co se stane? Brzy mě najdou. Pak někdo postaví jednu chatrč před mnou, další ji pak postaví za mnou a nebude trvat dlouho a vyrostou chatky i po obou stranách. Kam můžu jít? Vždy budu vězněm.“

Následující příběh je v tomto ohledu humornou ukázkou. Bhagaván se před lety rozhodl, že bude držet půst. Chtěl se procházet po Arunáčale, kde znal každý píd' země, když ji takto prochodil už jako mladík. Kvůli procházce snědl večer předtím větší porci než obvykle. Vyšel sám brzy ráno, ale nedošel daleko, když ho potkalo sedm žen. „Ale, tady je náš svámí,“ vykřikovaly potěšeně. Donutily ho posadit se a naservírovaly mu kompletní oběd, který zřejmě přinesly úmyslně. Když Bhagaván dojedl, ženy odešly se slovy: „Vrátíme se a přineseme svámímu svačinu,“ a nějakým zvláštním způsobem jej znovu našly, třebaže Bhagaván nešel žádnou vychozenou pěšinou. Naložily mu pořádnou porci jídla.

Cestou zpět Bhagaván cítil, že se přejedl. M. V. Rámasvámi Iyer, dlouholetý žák Bhagavána, který žil ve městě, se doslechl, že Bhagaván drží půst a usoudil, že večer už bude mít hlad, takže navařil hrnec skvostného jídla a vyšel hledat Bhagavána, kterého potkal na okraji města. Zde ho donutil se posadit a znovu jíst, přičemž jídlem nešetřil, takže Bhagaván se vrátil domů přecpaný a prohlásil, že už nikdy nebude držet půst. Ohledně sedmi žen, které ho tak tajemně navštívily, Bhagaván naznačil, že to musejí být nadpřirozené bytosti.

Jednoho dne kdosi Bhagavána oslovil: „Je pravda, že *džňánin* je vědomý ve všech třech stavech? Dokonce i když spí?“

„Ano,“ odpověděl Bhagaván.

„Tak proč Bhagaván chrápe?“

Bhagaván odpověděl: „Ano, vím že chrápu. Mohl bych přestat, kdybych chtěl, ale líbí se mi to.“

Není to dokonalé přijetí!

Ráno a večer se před Bhagavánem prozpěvovaly Védy. Trvalo to kolem 45 minut. Původně zpívali nějací místní *brahmáni*, kteří dvakrát denně docházeli z města. Ale příliš pohodlné to nebylo, takže v roce 1947 se v ášramu založila védská škola. Bylo v ní šest chlapců, kteří se nyní této povinnosti chopili. Bhagaván naslouchal zpěvu Véd s láskou. Hned jak začali, vzpřímil se na své pohovce, zkřížil nohy pod sebe, v jeho očích se zrcadlilo nekonečno a do konce zpěvu se nepohnul. Očekávalo se, že ke konci každého přednesu si všichni stoupnou, zatímco chlapci skandovali verše ke chvále seberealizovaného mudrce. Následovala prostrace (pozdrav či vzdání úcty, vyjádřený položením se na zem) směrem ke guruovi. Tyto verše ke chvále mudrce jsem za pomoci ostatních přeložil a předal Bhagavánovi ke korekci a k odsouhlasení. Přidám je i sem, protože návštěvníci se často ptají na jejich význam.

Sádhana není prostředek k získání nesmrtelnosti,
ani k získání potomků, ani k vlastnění množství zlata.

Jen sebezapřením bývá dosahováno (osvobození),
bývá dosahováno mudrci, kteří důkladně kontrolují smysly.

Dosáhněte *sat* (bytí), jež vládne vysoko v nebesích
a jehož záře se vždy rozlévá z hlubin Srdce.

Zřeknutím se a jednobodovostí mysli,
se toužící v Srdci očišťují a tím i *sat* poznávají.

Védánta dosvědčuje, že takto člověk jisto jistě dorazí k Pravdě.

Dosáhněte seberealizace. Když se nevědomost vytrácí,
když odplouvá od těla a jeho příčiny, *máji*, pak osvobození přichází.

Pak pranepatrná *Akash* (nebesa, nebo také základ všeho projevu) věčně svítí.

Uvnitř lotosu Srdce, prosto vši bídy, sídlí nepatrné, neposkvrněné Svrchované.
Zde, v jádru všeho tělesného, mělo by být o něm meditováno.

On je vskutku Svrchovaným Pánem. Ční vysoko nad prvním slovem, které je úhrnem Véd.
V něm tkví příčina tvoření, v něm všichni v jedno jsou sloučeni.

Bhagaván říkal, že pocit ega vzniká v Srdci. Toto Srdce není fyzickým orgánem, nebo snad jógovou čakrou, ale místem, které je necelé 4 cm vpravo od středu hrudníku. Jsou lidé, co vysvětlují, že seberealizaci je možné najít v tomto místě. Ale jak je to možné? Může existovat fyzický bod, v němž se nachází realizace? Bezpochyby je to vše jinak. Idea je v tom, že když se *sádhu* navrací ze stavu *samádhi*, prvním místem vnějšího vědomí, které si uvědomí, je tento bod, tzv. Srdce. V tomto místě se pomalu vytrácí transcendentální zkušenost a ego se opět ujímá panství. Takže se při vzpomínce může zdát, že seberealizace je v Srdci, jelikož je to poslední místo uvědomění. Nevyjadřuji se přesně; cožpak se dá říci, že realizace se nachází v Srdci? Lidem bylo občas doporučeno, aby vrátili mysl zpět do tohoto bodu, do místa, kde se rodí ego. V tomtéž místě ego pomalu zmizí. Nejedná se o nezbytnou praxi pro *sádhanu*, ale jen o pomůcku pro jisté množství hledajících. Proto Bhagaván opakovaně zdůrazňoval: „Zkušenost nemůžete někam umisťovat.“ V této souvislosti budu citovat další krásnou píseň, nalezenou ve Védách, *Narajana Sooktha*, zpívanou chlapci každý večer jako jeden z mnoha chvalo zpěvů večerních modliteb.

1) Musí být rozuměno, že Srdce se podobá lotosu, který se klene pod jícnem a nad pupkem, visí shora dolů a je hlavním místem univerzální formy *paramátmanu*.

2) Uprostřed Srdce je malý otvor. V něm je *paramátman*, udělující milost těm, kdož o něm meditují. Uprostřed Srdce plane žhavý oheň.

3) Tento oheň je činný a tráví a rozvádí jídlo po celém těle, aby mohlo žít.

4) Jeho oheň je stočený v Srdci. Září jako blesk mezi temnými mraky, třebaže je zdánlivě nepatrným hrotem krystalu. Je zlatavě žluté barvy a blyštivě svítí. Je neporovnatelný s čímkoli.

5) Ve středu špičky plamene je *paramátman*. *Paramátman* je nezničitelný, je samosebou zářící; je Brahmou, Šivou i Indrou.

Mám podezření, že se tento zpěv zmiňuje spíše o srdeční čakře, nežli o duchovním Srdci, o kterém hovoří Bhagaván, když jej umisťuje na pravou stranu hrudi. Ale v *Hovorech* říká o Srdci následující: „Pojem Srdce je ve Védách a v písmech proto, aby označil místo, odkud vzniká představa já. Může snad pocházet ze srdečního svalů? Toto já pramení kdesi přímo uprostřed naší bytosti. Nemá žádné místo. Vše je pravé Já. Není tu nic jiného než pravé Já.

O Srdci se říká, že všechna těla a veškerý vesmír jsou vytvořena jako já. Ale pro nápomoc v praxi (*abhjása*) musíme poukazovat na konečnou podobu vesmíru, nebo těla. A takto se bere Srdce jako sídlo pravého Já. Ale ve skutečnosti jsme všude, jsme To a nic jiného.“ (Hovor č. 29)

Bhagaván miloval Arunáču a nikdy nebyl šťastnější, než když se sám potuloval po jejích svazích. Existuje historka o významném *siddha purušovi* (dokonalém jogínovi), známém jako Arunagiri Jógi, který žije pod ohromným banyánovým stromem na severním svahu Hory. List z tohoto stromu Bhagaván jednou našel, když obcházel horu. V průměru měl více než 30 cm.

Bhagaván se tedy vydal to místo najít. Nakonec jej našel a v dálce uviděl strom, který popsal jako obrovitý. Ale místo bylo obklopené silným a neproniknutelným živým plotem z bodláků, a to mu zbránilo se k němu dostat. Když se zkusil protáhnout škvírou, šlápl na sršní

hnízdo. Sršně vztekly a zuřivě zaútočily na jeho lýtko a stehno. Bhagaván se nepohnul, dokud sršně neukojily svůj hněv. Byl to trest za to, že jim ublížil. Bhagaván se tam už nikdy nevydal, protože si uvědomil, že tam jít nemá. Útok sršňů omlouval, jak jen mohl, a říkal, že neměl žádné právo takhle neopatrně poškodit jejich hnízdo. Tak byl ohleduplný.

Jednoho rána v roce 1942, nebo 1943 se vydala ono místo nalézt velká skupina stoupenců. Bhagaván je varoval, ale bylo to zbytečné. Nenápadně se jeden po druhém vypařili, nic neříkali, kam jdou, a na jeho varování nedbali. Skupinu vedl Kundžu svámí. Putovali dlouhou dobu, a nakonec se zcela ztratili v jednom z údolí Arunáčaly, odkud nemohli nalézt cestu, ale jen se motali v kruhu z místa na místo a až když byli zcela vyčerpaní, začali se modlit o pomoc. Tehdy se objevil nějaký starý venkovan a oni mu vysvětlili, jak jsou na tom zle. Během deseti minut je ten muž dovedl na správnou cestu, kterou tak beznadějně hledali. Munagala byl tak vyřízený, že jej museli cestou domů podpírat a byl zázrak, že se odtamtud vůbec dostal. Když nakonec doklopýtali do přítomnosti Bhagavána, ten jim řekl, jak byli pošetilí, že se vystavili všem potížím a trápení. Od počátku to bylo zbytečné. Takováto vidění (*banyánového stromu – pozn. překl.*) nejsou pro lidi jako oni.

Kdo byl ten záhadný stařec, který se objevil v pravý čas? Proč bylo Bhagavánovi dovoleno se přiblížit, ale už ne přijít přímo na místo? Přece pro něj podobná pravidla nemohou platit? Nebo to snad neměl udělat, protože bychom jej ztratili? Zřejmě by zcela splynul se svatým bytím, ovšem jeho čas ještě nepřišel? Celá záležitost je mysteriózní.

Jednou jsem se Bhagavána zeptal: „Kdo je Arunagiri Jógi?“

„Nikdo jiný než Bůh sám,“ odpověděl Bhagaván stručně, ale už bez dalšího komentáře.

Byly velké debaty kolem toho, zda by Bhagaván mohl a měl sepsat závěť. Mnoho lidí tuto myšlenku naprosto shazovalo, zatímco jiní souhlasili, a to kvůli škaredým machinacím některých z těch, kteří ho obklopovali a kteří nějakým nevysvětlitelným způsobem vymysleli jakýsi dokument, který měl právní závaznost. Bylo také určité množství těch, kteří neustále opakovali, že to, co by bylo poslední vůlí, by vlastně poslední vůlí nebylo, třebaže by na to soud takto nehleděl. Jelikož kolem toho není v žádné z knih ášramu nic zachyceno, myslím, že je vhodné, podat o tom zprávu zde.

Po dvacet let hrozilo ášramu soudní líčení, což každému působilo mnoho starostí. Jeden starý stoupenec tvrdil, že pozemek ášramu je jeho soukromý a chtěl převzít správu ášramu, včetně Bhagavána. Když se ášram nakonec těchto starostí zbavil, někteří ze starších stoupenců zašli za Bhagavánem pro radu a pomoc. Vysvětlili, že mají následující starost – že neví, co se může stát, když už je Bhagaván nebude schopen déle chránit, a co by jim tedy poradil? Co vy byste poradili, zeptal se jich Bhagaván. Oni si mysleli, že by měl být ášram řízený nějakou dozorčí radou, kterou by Bhagaván jmenoval. Že by to mohl být dobrý nápad. Ale Bhagaván namítal – dozorčí rada by neměla žádný opravdový zájem o ášram. Měli by jej jen za dojnou krávu, a jakmile by mléko neteklo, nechali by ho, ať si sám poradí. Nebylo by místo toho lepší dojednat dědičné vedení? Návrh byl diskutován a bylo rozhodnuto, že v tomto případě to nejlepší, co se dá udělat, je sepsat závěť. Bhagaván s návrhem souhlasil.

Ve městě Salem žil v důchodu soudce Nejvyššího soudu, dlouholetý oddaný stoupenec, a ten byl pověřen úkolem vypracování návrhu závěti. Než začal pracovat, vykonal nejprve *púdžu* před podobiznou Bhagavána a pak se k němu modlil o pomoc a vedení. Když byl návrh závěti hotov, několik dlouholetých stoupenců zorganizovalo v ášramu setkání, které se konalo ve velké místnosti, kde jsem nějaký čas pobýval po mém příjezdu do ášramu. Četla se věta po větě, o návrhu se diskutovalo a udělalo se pár změn. Po každé větě byl Bhagaván tázán, jestli rozuměl a zda souhlasí. Bez jeho souhlasu se nepostupovalo dál. Nakonec byla závěť přepsána a Bhagaván pod ní nakreslil čáru místo podpisu. Bhagaván také vyzval Sambasiva Rao, aby závěť podepsal, takže na ní bylo dvojí svědectví. Podpisu dokumentu svědčila řada lidí a přítomný notář se zeptal Bhagavána, jestli závěti porozuměl, jestli s ní souhlasí a chce ji zaregistrovat. Na každou z otázek Bhagaván odpověděl ano, takže o platnosti dokumentu a Bhagavánově podílu na něm nemůže být pochyb.

Že Bhagaván přesně věděl, co dělá a že to tak zamýšlel udělat, a že se nehodlal jen podrobit vlivu, jak se někteří domnívají, je prokázáno dalším pokračováním. O mnoho let později se vedení ášramu rozhodlo, že závěť není z jejich pohledu úplně vyhovující, protože se zdálo, že tu existují nějaké právní mezery, a tak byla vypracována nová. Bhagaván ležel se smrtelnou chorobou v nové hale, a proto byl v této věci oslovený správce ášramu a několik jeho věrných. Vysvětlili své problémy Bhagavánovi, předali mu nový dokument a požádali jej o stvrzení. Ale Bhagaván s tím nechtěl mít nic společného. „Copak už závěť neexistuje?“ zeptal se a to vše ukončilo.

„Jak může *džňánin* sepsat závěť?“ ptali se lidé, „je to absurdní.“

Pro *džňánina* neexistují žádná omezení, žádné pochybnosti, jestli může, nebo nemůže vlastnit majetek. Jinak by nebyl *džňáninem*. Není vázán žádným myslitelným způsobem. Lidé mu dávají dárky a on je z milosti přijímá. Majetek se nahromadil pod vedením jeho bratra, který jediný se staral o peníze a podílel se na organizaci. Jako duchovní centrum by ášram zřejmě pokračoval i po odchodu Bhagavána, takže bylo přirozené vyslyšet modlitby stoupenců a vidět, že by měli být chráněni. Moudrost tohoto úsudku byla od té doby dostatečně prokázána. Proti ášramu se objevilo mnoho sporů ze strany nespokojenců a kolem vznikla spousta řečí, ale vždy tu byla závěť, která zajistila nepřetržité a prosperující trvání ášramu, takže lidé mohou stále přijíždět a těšit se z míru Bhagavána a nalézat jeho přítomnost.

Sám Bhagaván neměl žádnou touhu sepsat závěť a ani neměl péči o majetek, ale mohl předpokládat naše potíže a z těchto důvodů se závětí souhlasil. Nikdo netvrdí, že si sedl a sám ji napsal. Nechal to na jiných, ale osobně jsem přesvědčen, že dokument inspiroval. Ale ať je to jakkoli, plně s ním souhlasil.

Jednou Bhagaván prohlásil, že cokoli *džňánin* řekne, ať se to zdá jakkoli absurdní, musí se to nakonec stát. Bhagaván podepsal závěť, která říká, že ášram má být udržován jako duchovní centrum, a tak tomu je, navzdory některým. Bezpochyby bude ášram duchovně vzrůstat, a nakonec bude znám po celém světě.

Při nějaké příležitosti mi Dévarádža povyprávěl příběh, který zapomněl včlenit do některé ze svých knih.

V dřívějších dobách, kdy žil Bhagaván na Arunáčale v jeskyni Virúpákša, za ním přišel nějaký *sannjásin*, žák Šringeri Šankaračárji, a snažil se Bhagavána přesvědčit, aby přijal zasvěcení do *sannjásy*. Bhagaván odmítl, ale žák vytrvale žadonil a nechtěl bez toho odejít. Debatoval s Bhagavánem více než tři hodiny. Řekl, že rozeznal Bhagavánovu velikost, ale že by bylo v každém případě nejlepší, kdyby byl Bhagaván zasvěcen, protože je přesvědčen, že Bhagaván je *bráhman*, a tak by měl dodržovat písma. Řekl, že k obřadu přinesl vše nezbytné a obřad může být vykonán přímo v jeskyni. A když Bhagaván nesouhlasí s nošením okrového roucha, mohl by přinejmenším přijmout *koupinu* (bederní roušku) v téže barvě. Pak odešel se slovy, ať si to Bhagaván rozmyslí a slíbil, že se dopoledne vrátí, aby zjistil, jak se Bhagaván rozhodl.

Krátce po odchodu *sannjásina* přišel do jeskyně starý muž, naprostý cizinec. Přišel se svazkem sanskrtských knih. Stařec poprosil, jestli by je tam mohl na chvíli nechat. Říkal, že se později vrátí a vyzvedne si je. Bhagaván se se zájmem podíval na knihy, aby zjistil, co jsou zač. První knihu (Arunáčala Púránam), kterou vzal, otevřel bezděčně na následujícím verši: „Ti, kteří přebývají do vzdálenosti tří *jojanas* (30 mil) od tohoto místa (*Arunáčaly* – pozn. překl.), dosáhnou osvobození a budou volní od všech připoutaností, a to i když neměli zasvěcení. Takové je mé (*tj. Šivovo* – pozn. překl.) nejvyšší rozhodnutí.“

Bhagaván to přepsal na kousek papíru, knihu vrátil a zavřel oči. Když se později rozhlédl, knihy byly pryč a starce už nikdy neviděl. Nikdy nezjistil, jak mohly knihy zmizet.

Když se později vrátil onen *sannjásin* kvůli Bhagavánovu rozhodnutí, Bhagaván mu podal útržek papíru. Zatímco si jej *sannjásin* četl, Bhagaván odešel a nechal jej o samotě. Tak jej přesvědčil, že nějaké zasvěcení není nutné.

Sannjásin zřejmě všechno pověděl Šrí Narasimha Bharathovi, vedoucímu *Mathu* (hinduistická duchovní organizace), který všeho zalitoval a řekl mu: „Příště už nic takového nezkoušejte.“

DOSLOV

Není vhodnějšího zakončení, než jaké jsem napsal do článku k oslavě Bhagavánových osmdesátých narozenin, které připadly na 17. prosince 1959:

Cítím, že bych neměl nechat bez povšimnutí řeči těch, kteří pochybují o trvajícím přítomnosti našeho milovaného Mistra mezi námi. Třebaže o něm mluvíme, jako by zemřel, tak navzdory zdání je Bhagaván vskutku zde a je zcela živý, jak přislíbil.

Mnozí budou tvrdit, že jeho přítomnost není nikterak omezená ášramem, že Bhagaván je všudypřítomný a je k nalezení v domově každého stoupence úplně stejně, jako v jeho ášramu. I když musím připustit teoretickou správnost tohoto pohledu, v praxi jsem zjistil, že to tak úplně není.

Jakmile bylo dosaženo seberealizace, v celém světě pro nás nebude různosti. Určité místo nemůže být vybráno jako příjemnější a mocnější než jiné. Bezpochyby je mnoho těch, kdo byli požehnáni jeho milostí, jsou seberealizovaní a své životy žijí stále při vědomí Bhagavánovy blažené přítomnosti, ať se nacházejí kdekoli. A tací mohou dosvědčit pravdu, že Bhagavána lze vskutku nalézt kdekoli. Ale pro ostatní, jako jsem já, pro bytosti méně požehnané, to není tak snadné. Ale mnoho z nás shledává, že svět, naše rodiny, pracovní problémy, nemoci a nedostatek vstřebají veškerý náš čas a pozornost, takže nedokážeme věnovat ani několik minut denně uvědomování si, že Bhagaván je opravdu všude a je naprosto živ. Pro takové je návštěva ášramu svěžím vánkem, který obnovuje jejich chuť k *sádhaně*.

Ale lidé mohou namítnout, že jsem sotva jeden z těch, kteří to mohou správně posoudit. Že jsem předpojatý. Takže se neomezím na své vlastní zkušenosti, ale spíše na svědectví mnoha návštěvníků, kteří se sem vrátili po několikaleté nepřítomnosti. „Není žádný důvod se sem vracet,“ argumentovali tehdy, „Bhagaván už zde není.“

„Kam by odešel?“ ptal se jich kdosi. Odpovídali nejasně. Člověk cítí, že příliš nevěří, že by Bhagaván vůbec někde mohl být. Navzdory tomu je sem cosi přitáhne zpět. Vážně neví co, ale pak ti, co budou chvíli sedět v tichu a snaží se pro tento moment zapomenout na své malé starosti, jsou ohromeni silou prostředí.

Návštěvníci často poznamenali: „Vždyť člověk může pociťovat Bhagavána silněji než předtím. Samozřejmě, že se nemyslí fyzická přítomnost, možnost klást otázky, těšit se z jeho pozdravu, humoru a veškerého jeho porozumění a soucitu.“

Ano, samozřejmě, že to všechno je pryč, ale člověk, který si dal práci, aby alespoň jednou navštívil jeho hrobku, ani na moment nezapochybuje, že tu Bhagaván stále je.

„Reklama!“ odseknete. Myslíte si, že když tu žiji, přihřívám si svoji vlastní polívčičku. Ale pravda je ve skutečnosti přesně opačná. Každý ví, že dávám přednost samotě a vyhýbám se návštěvníkům. Tak proč bych měl být teď tak pošetilý, abych je povzbuzoval, pokud bych necítil, že jsem nucený se tak chovat kvůli nějaké síle, jež je mimo moji kontrolu?

Nemám potřebu mluvit. Spíše ať jsou svým vlastním svědkem hinduistická svatá písma. V *Upanišadách* je jasně dáno, že životní síla *Bráhmaništhy* (zde *bytost s vrcholným stavem realizace – pozn. překl.*) nikdy neopouští jeho tělo, ale je součástí jeho Srdce. Pokud je *samádhi* (hrobka) řádně udržována a přichází-li se k ní s úctou, poskytne stoupenci neocenitelnou blaženost, udělí mu spásu. Tento náhled je podpořen Tirumularem v knize *Tiru-mantram*, tamilské klasice, kde se uvádí, že *džňánin*, ať už je v těle, nebo je bez těla, je samotné *brahman* a jako guru všech jeho dětí o ně osobně pečuje a žehná jim. Toto autoritativní dílo také dosvědčuje všudypřítomný charakter *džňánina* po odložení jeho těla. A dále, v *Agámách* stojí, že i kdyby se *Bráhmaništha* rozhodl svléknout svůj kabát (tělo) a najít si příbytek jinde (v jiném těle), tak ve svém starém těle ponechá jednu ze šestnácti *kalas*, což je síla, která dál vyznačuje jeho milost.

Je-li pocíťováno, že Šrí Ramana je vlastně stále v našem středu a jeho přítomnost lze nejspíše nalézt v místě, kde tak dlouho žil a kde je pohřbené jeho tělo, pak je to jistě zcela přirozené. Nectí snad tento zvyk bez výjimky všechna náboženství světa? Vždyť i muslimové ctí hroby uznávaných světců a buddhisté vykonávají únavné poutě, jen aby vzdali úctu nějaké relikvii. Lidé by se s tím netrápili, pokud by necítili, že je k tomu dobrý důvod.

Když Šrí Ramana umíral, přišli k němu lidé a prosili jej, aby tu ještě nějaký čas zůstal, protože potřebují jeho pomoc. Jeho odpověď je dobře známá: „Jít! Kam můžu jít? Budu tu vždy.“

Síla Šrí Ramany se nezmenšila odložením jeho těla. Bhagaván je všude, podoben světlu v místnosti, vyzářovanému elektrickou žárovkou. Ale je jisté, že světlo je daleko silnější v blízkosti žárovky – světelného zdroje než v nějaké jiné části pokoje, třebaže žádné místo není ve tmě. Je snad s podivem, že nalézáme sílu našeho gurma blízko místa, kde je pohřbené jeho tělo?

Nemám potřebu se přit, i když má osobní zkušenost se může zaručit za pravdu toho, co říkám. S přesvědčením se spoléhám na slova svatých písem. Nebo, pokud tomu dáváte přednost, vašemu vlastnímu svědectví, když navštívíte ášram a sami pro sebe zjistíte skutečnost.

Tak končím malé osobní vzpomínání na mého gurma. Vzpomínky jsou jistě nedostatečné, ale nikdy jsem si nemyslel, že bych měl cokoli zapisovat. Mí přátelé mě však pobízeli a říkali, že je mojí povinností zapsat mé vzpomínky na Bhagavána. Když jsem nakonec začal psát, zjistil jsem, že je to snazší, než jsem očekával, protože jsem často rozmlouval s dalšími pamětníky o rozličných událostech, zde zaznamenaných, což moji paměť osvěžilo. Uváděl jsem jen pár nezbytných jmen, když to vyžadoval obsah. Pro Bhagavána nebyla osobnost člověka nikterak důležitá. Bhagaván byl jedinečný. Realizovaná bytost je vzácností a lze ji potkat jen velmi zřídka. V Bhagavadgítě (VII, 3.) Krišna říká: „Mezi tisíci lidmi se jen výjimečně

jeden snaží o dokonalost. A z těchto usilujících mě jen zřídka někdo rozpozná v mé podstatě.“

Slovník

Abhišhekam – pomazání chrámových symbolů mlékem atp.

Kumbha – při zasvěcení chrámu se po několik dní svěcí nádoby s vodou, která se nakonec za všeobecného jásootu lijí na chrámové symboly. Tyto obřady jsou hojně navštěvovány.

Avatar – boží vtělení. V dobách náboženského úpadku na sebe Bůh vědomě bere lidskou formu pro pomoc světu. Příkladem je Krišna.

Brahmaništha – nejdokonalejší (nejrozvinutější) stav realizace. Dál už není ničeho dalšího k dosažení.

Džňána – boží moudrost, nejvyšší vědění.

Džňánin – seberalizovaná bytost, jako např. Ramana Maháriši. *Džňánin* žije v trvalém stavu uvědomění Boha.

Kala – jedna z životních sil. Existuje 16 životních sil, které se vztahují k lidskému tělu.

Karma – činnost či událost způsobená minulými myšlenkami a touhami. Každý čin plodí další. Existují tři druhy *karmy*: *prárabdha* (činy, které nesou ovoce v přítomném zrození), *sančita* (činy, které ponесou ovoce později než v tomto životě, tzv. zásobárna *karmanu*) a *agámi* (*karman*, který se nyní hromadí, aby byl odžit v budoucnu). Neboli – *prárabdha karman* je ovoce předchozí *karmy*, které pojídáme v tomto životě. *Agámi* jsou semena budoucí *karmy*, která shromažďujeme při odžívání současného *karmanu* (*způsobem, jakým reagujeme na nevyhnutelně dané události- pozn. překl.*) a *sančita* jsou semena, která vypučí v budoucnu a v dalším životě se stanou *prárabdha karmanem*.

Kaupina – úzký pruh látky, nošený v rozkroku. Přední strana je zakroucená a látka se pak zaváže kolem pasu. Ze zdrženlivosti je nošena jinak nahými *sádhuy*.

Mantra – posvátná slova, používaná k opakování, nebo k zasvěcení.

Mókša – osvobození.

Mounam – slib mlčení.

Púdža – bohoslužba vykonaná za pomoci květin atp.

Prárabdha – viz. *Karma*.

Prasádam – malý kousek nějakého jídla či nápoje, podaný guruovi či božstvu, obvykle se pak vrací jako požehnaný dar.

Puma – plnost, dokončenost, naplněnost.

Sádhana – cvičení, praxe, vykonávaná *sádhuem* – duchovním aspirantem, který praktikuje *sádhanu*.

Samádhi – doslova „přivedení do jediného“. Transcendentální stav. Je vysvětleno v textu knihy.

Satsanga – spojení s Bohem.

Šankaračaríja – zde titul, pojmenování po velikém mudrci Šankarovi. Představený jednoho z pěti velkých *Math* (klášterů) založených Šankarou.

Siddha – ten, kdo získal síly, duchovní či divotvorné.

Siddha Puruša – dokonalá bytost, ztotožněná se samotným Bohem.

Tapas – doslova: planoucí odpoutaností, duchovní kázní.

Upadéša – *déša*: pokyn, instrukce, *upa*: přibližovat se. Duchovní pokyny od gurua.

Vásany – skryté tendence. Jsou úzce spjaty s *karmou*.

Védapátasála – védická škola.